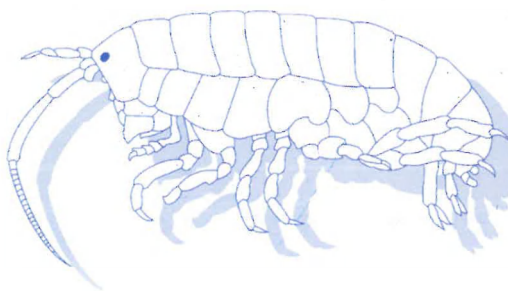

ISSN 0773-3542

De Strandvlo

VLIZ vzw

Victorialaan 3

B-8400 Oostende

Verantwoordelijke uitgever: Francis Kerckhof, Muscarstraat 14, 8400 Oostende

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

jaargang 25
2005

DE STRANDVLO

Jaargang 25 nr. 3/4 - november 2005

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie****Voorzitter**Francis Kerckhof Muscarstraat 14, 8400 Oostende
e-mail : FrancisKerckhof@hotmail.com

☎ 0473/95 30 59

SecretarisJean-Paul Vanderperren Hoogstraat 137, 1980 Zemst
e-mail : vdpjp@yucom.be

☎ 015/34.07.81

Penningmeester

Bart Verhaeghe Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen

☎ 051/50.23.46

e-mail : bver1111@tiscali.be**Redactieraad De Strandvlo**

Ingrid Jonckheere St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670 Koksijde

☎ 058/52.19.46 of
050/81.37.68**e-mail** : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68

e-mail : guido.rappe@gmail.com**Public Relations**

Marie-Thérèse Panneels- Vanhaelen Ter Yde 1, 8670 Koksijde

☎ 058/51.86.15

e-mail : marc.panneels@skynet.be

Els Vanderperren Cathilleweg 162, 8490 Stalhille

☎ 0477/23.11.18

e-mail : els.vanderperren@yucom.be**Bestuurslid**

Jan Haelters J. Britostraat 24, 8200 Brugge

☎ 050/39 16 55

e-mail : j.haelters@mumm.ac.be**website** : <http://www.strandwerkgroep.be> - **e-mail** : info@strandwerkgroep.be**webmaster**: Sander Van de Moortel**Sitecontent manager**: Ward AppeltansAbonnementsprijs 2006 - Belgische leden: **10 Euro**. Te storten op **rek. 000-1493424-12**, op naam van

"De Strandwerkgroep" p/a B. Verhaeghe (zie hoger).

In Nederland kan gestort worden op **postgiro 0222305** op naam van Strandwerkgroep België,
Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen, België.Buitenlandse leden betalen: **11,50 Euro**.

Foto cover: Oostduinkerke (foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 25 nr. 3/4

Inhoud, Excursiekalender 2006		68
Kathy Belpaeme	De Kustatlas gaat digitaal: nu ook volledig on-line beschikbaar!	70
Laagwatertabel Oostende - december 2005, januari, februari, maart 2006 (weekends)		71
Marie-Thérèse Vanhaelen	Nooit eerder waargenomen bewoningsdichtheden van erwtenkrabbetjes <i>Pinnotheres pisum</i> in kokkels <i>Cerastoderma edule</i> tijdens winter 2005 aan de Belgische Westkust	72
Hans De Blauwe	Bryozoa verzameld tijdens de SWG-reis naar Bretagne in april 2005	76
Roger Pringels	Strandjuten te Koksijde op 16 februari 2005, na de hevige storm van 14 februari	83
Natal Severijns	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Sallenelles (Normandië) van 4 tot 10 april 2004	85
Marie-Thérèse Vanhaelen	Verse strandingen van enkele bivalvensoorten in opmars tijdens winter 2004 – 2005 aan de Belgische Westkust	99
Francis Kerckhof en Jan Haelters	Enkele opmerkelijke waarnemingen en strandingen in 2004 en 2005	101
Catherine Vandercruysse	Verslag van de strandexcursie naar Gravelines, op 29 mei 2005	106
Korte Mededeling		108
Jan Haelters	Een zootje fint <i>Alosa fallax</i> nader bekeken	109
Boekbespreking		113
Poëzie		115
Inhoud jaargang 25		116

WOORD VOORAF

Het laatste nummer van jaargang 2005 werd weer een dubbel nummer. Ik ben blij dat ik twee nieuwe auteurs mag verwelkomen. Niet toevallig denk ik twee leden die ook reeds deelnamen aan de meerdaagse excursies.

Op de middenpagina vind je info over de jaarvergadering 2006. Die gaat door op 18 februari in de gebouwen van het VLIZ. Omdat we volgende jaar 25 jaar jong zijn, en we dit niet onopgemerkt voorbij willen laten gaan, kozen we ervoor deze dag af te sluiten met een lekkere zeevruchtenschotel. Wil a.u.b. tijdig inschrijven hiervoor!

Verder vind je in dit nummer de excursiekalende voor het nieuwe jaar en tal van interessante artikels.

Veel leesplezier en gezellige eindejaarsdagen!

Excursiekalender - 2006

- **Zaterdag 4 februari:** strandhoofd en strand: winterslachtoffers
Afspraak: **10 uur 30 te Koksijde**, einde Blanchardlaan – parking Ster der Zee
- **Zaterdag 18 februari:** jaarvergadering (zie middenpagina)
- **Maandag 27 februari tot en met 5 maart:** Meerdagse excursie Damgan (Bretagne)
- **Zondag 19 maart:** strandwaarnemingen: is er nog leven na de winter?
Afspraak: **10 uur te De Haan**, tramstation centrum. In samenwerking met Natuurpunt De Haan
- **Zaterdag 1 april:** strandhoofdonderzoek
Afspraak: **10 uur te Duinbergen**, Zeedijk einde Anemonenlaan
- **Zaterdag 13 mei:** avondlijke golfbrekerwandeling
Afspraak: **19 uur te Raversijde**, Zeedijk ten hoogte van de Westlaan (parking), voor Domein Prins Karel
- **Zaterdag 17 juni:** jachthaven, een schuiloord voor een gevarieerde samenleving van wonderlijke zeewezens
Afspraak: **10 uur 30 te Zeebrugge**, Rederskaai, overkant oude vismijn
- **Zaterdag 30 september:** Strandvegetatie in de baai van Heist onder leiding van een ervaren gids
Afspraak: **10 uur 30 te Heist**, Westelijk einde van de Zeedijk
- **Zondag 29 oktober:** leven en op de strandhoofden
Afspraak: **10 uur 30 te Westende**, Calidris, kruispunt Koninklijke Baan met Strandlaan. In samenwerking met Natuurpunt Middenkust
- **Zaterdag 11 november:** een herfststrand, telkens anders
Afspraak: **10 uur 30 te Oostduinkerke**, Sint-André, strand einde Scottlaan
- **Zaterdag 30 december:** Eindejaarsexcursie
Afspraak: **14 uur te De Panne**, Westhoekstrand. Zeedijkje, einde Dynastielaan

16385

De Kustatlas gaat digitaal: nu ook volledig on-line beschikbaar!

Het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden lanceerde op 16 november 2005 een digitale kustatlas voor België(www.kustatlas.be). De site geeft informatie over thema's aan de kust zoals natuur, cultuur en architectuur, wonen aan de kust, fysisch milieu, het gebruik van de zee, toerisme, industrie, visserij en zeewering. De website is volledig beschikbaar in vier talen (naast Nederlands, ook Engels, Frans en Duits).

De site is uniek! De flexibiliteit en interactiviteit laat toe om zelf kaarten samen te stellen, om kaarten te exporteren voor verwerking in presentaties of publicaties, om data en GIS-bestanden te raadplegen en op basis hiervan zelf aan de slag te gaan met cijfers over de kust. De relatie wordt gelegd naar de duurzaamheidsindicatoren waardoor gegevens over de kust extra in de kijker worden gezet en directe koppeling aan kustbeleid mogelijk wordt.

Deze website is er gekomen in het verlengde van het boek "De Kustatlas Vlaanderen/België". De publicatie was een schot in de roos. De formule van een illustratief, maar toch inhoudelijk en wetenschappelijk degelijk gestoffeerd boek slaat duidelijk aan bij vele doelgroepen. Ook in het buitenland was de interesse groot. Om aan de vraag van scholieren, wetenschappers en bestuurders te kunnen voldoen voor het gebruik van kaarten en gegevens, besloot het Coördinatiepunt een website aan te maken.

Waar zijn er natuurgebieden aan de kust en op zee?
Waar liggen de strandhoofden aan onze kust precies?
Welke ruimte nemen de verschillende gebruikers van de zee in?
Wat is de aanvoerwaarde van vis in Belgische havens sinds 1950?
Waar lopen de routes voor maritiem transport en komen deze niet in conflict met de windmolenparken?

Een antwoord op deze en veel meer vragen over de kust kan je vanaf vandaag vinden op www.kustatlas.be.

Nu het boek niet meer beschikbaar is in de boekhandel, zal de website de kustliefhebber, scholieren, leerkrachten, besturen en geïnteresseerden des te meer kunnen bekoren.

De Kustatlas online is een initiatief van het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden. Meer info: Kathy.belpaeme@vliz.be, 059/34.21.47.

Laagwatertabel Oostende - december 2005, januari, februari, maart 2006 (weekends)

december

Za 03/12	08:22-20:43
Zo 04/12	09:07-21:28
Za 10/12	02:14-14:55
Zo 11/12	03:26-16:05
Za 17/12	08:32-20:47
Zo 18/12	09:13-21:24
Za 24/12	00:56-13:48
Zo 25/12	01:57-14:41
Za 31/12	07:28-19:46

februari

Za 04/02	11:51-23:59
Zo 05/02	- 12:40
Za 11/02	06:53-19:10
Zo 12/02	07:33-19:46
Za 18/02	10:39-22:38
Zo 19/02	11:09-23:10
Za 25/02	05:17-17:39
Zo 26/02	06:20-18:37

LW te :

Duinkerke	9 min. vroeger
Nieuwpoort	2 min. vroeger
Zeebrugge	8 min. later
Vlissingen	30 min. later

Er is rekening gehouden met de zomertijd

januari

Zo 01/01	08:15-20:32
Za 07/01	00:37-13:16
Zo 08/01	01:33-14:16
Za 14/01	07:46-19:59
Zo 15/01	08:25-20:35
Za 21/01	11:53-23:47
Zo 22/01	- 12:35
Za 28/01	06:31-18:47
Zo 29/01	07:22-19:36

maart

Za 04/03	10:37-22:48
Zo 05/03	11:19-23:29
Za 11/03	05:44-18:11
Zo 12/03	06:32-18:52
Za 18/03	09:36-21:40
Zo 19/03	10:06-22:12
Za 25/03	03:39-16:09
Zo 26/03	05:58-18:23

LW te :

Boulogne	43 min. vroeger
Calais	19 min. vroeger

Nooit eerder waargenomen bewoningsdichtheden van erwtenkrabbetjes *Pinnotheres pisum* in kokkels *Cerastoderma edule* tijdens winter 2005 aan de Belgische Westkust

Marie-Thérèse Vanhaelen

I. Inleiding

Tijdens de tweede helft van februari 2005 trof René Billiau veel erwtenkrabbetjes aan vooral in kokkels (Billiau, 2005). Daar dit verschijnsel al enkele jaren toeneemt (Vanhaelen, 2002 & 2004) was ik de voorbije winter reeds een onderzoek begonnen op 19 december 2004, na de eindejaarsexcursie in De Panne. Nathal Severijns vond die dag in 23 kokkels zomaar 35 erwtenkrabbetjes. Dit wijst erop dat er waarschijnlijk in 12 kokkels twee krabbetjes zaten, dus zeker 50% met twee bewoners.

Op 6 levende geknotte strandschelpen *Spisula subtruncata* trof hij in ééntje ervan ook een erwtenkrabbetje aan!

II. Onderzoeksresultaten

Mijn onderzoek liep van 19 december 2004 tot 4 februari 2005. In die zeven weken gebeurden 16 levende staalnames van kokkels, die nauwkeurig gecontroleerd werden, vooral op het aantal en de aard van de krabbetjes per kokkel.

Op een totaal van 183 meegebrachte kokkels waren er 133 bewoond door 257 erwtenkrabbetjes : 112 wijfjes *Pinnotheres pisum* en 145 mannetjes ! In 59 kokkels vond ik een koppeltje : 1 mannetje en 1 wijfje.

In 39 kokkels zat er één wijfje; 13 kokkels werden enkel door één mannetje bewoond, maar er werden ook 26 pas ontsnapte mannetjes, vrij zwemmend in het spoelwater verzameld.

Dit bewees weer dat de zeer beweeglijke mannetjes bij de minste verstoring hun gastheer verlaten. Zeker waren er dus aanvankelijk nog méér gewone koppeltjes. Niet minder dan 8 maal zaten er 2 mannetjes samen in één kokkel en éénmaal 2 wijfjes. Maar dit is nog niet alles : op 6 verschillende data raapte ik ook 14 kokkels op die elk zelfs door méér dan 2 individu's bewoond werden ! (zie tabel 1)

Tabel 1. Kokkels waarin meer dan 2 erwtenkrabbetjes leefden

Datum	Vindplaats	Aantal
19-12-04	DP	2 kokkels met elk 2 mannetjes en 1 wijfje
20-12-04	DP-BD	4 kokkels met elk 2 mannetjes en 1 wijfje
23-12-04	DP	2 kokkels met elk 2 mannetjes en 1 wijfje
		1 kokkel met 1 mannetje en 2 wijfjes
31-12-04	DP	2 kokkels met elk 2 mannetjes en 1 wijfje
		1 kokkel met 3 mannetjes
25-01-05	KOK	1 kokkel met 3 mannetjes
27-01-05	DP	1 kokkel met 4 mannetjes

In deze 14 bijzonder 'overbevolkte' kokkels hadden de aanwezige wijfjes allen ongeveer dezelfde breedte, namelijk 7 à 8 mm ; bij de mannetjes daarentegen schommelde de breedte sterk van 1,5 mm tot 5,5 mm. Van de kokkels met 3 bewoners had de grootste een breedte van 3,9 cm, de kleinste was slechts 3,2 cm.

De eerste kokkel met 3 mannetjes was 3,6 cm breed; de diertjes waren 2 mm, 3 mm en 5 mm breed.

De tweede kokkel door 3 mannetjes bewoond was 3,3 cm breed en de erwtenkrabbetjes waren 1,5 mm, 2 mm en 3 mm breed.

In tegenstelling tot de logica: véél bewoners, dus noodzakelijk een groot huis, was de kokkel met 4 mannetjes maar 3,2 cm breed. De 4 mannetjes waren wel noodgedwongen klein: 2 mm, 2,5 mm en 3 mm.

III. Enkele bijzondere opmerkingen bij dit onderzoek:

1. Op 23 december 2004 vond ik in 2 dode kokkels elk 1 wijfje *Pinnotheres pisum*, tegen de bijna uitgedroogde, aan de schelp plakkende mantel; één wijfje leefde nog, na 2 dagen en nachten vriesweer.

2. Op 31 december 2004 waren 10 van de 20 onderzochte *Cerastoderma edule* slechts 2,5 cm à 3 cm.

Negen van deze kleinere exemplaren waren toch ook bewoond door *P. pisum*, 3 ervan bevatten zelfs een koppeltje: 1 w + 1 m.

3. Op 14 januari 2005 vond ik slechts 4 levende kokkels. Bij gebrek aan tijd zette ik ze voorlopig buiten in wat zeewater. Op 23 januari 2005 waren de kokkels pas vers dood. Er lagen 3 uitgeputte erwtenkrabmannetjes in het water, die bij nader toezien toch nog konden zwemmen. In één dode kokkel leefde nog een wijfje *P. pisum*.

Nadat ze uit de kokkel gehaald werd nam ze een dreighouding aan, kroop, eerder dan te zwemmen, probeerde in een levende tapijtschelp *Venerupis senegalensis* te geraken, doch dit mislukte. Ze leefde nog tot 30 januari 2005 in het zeewater.

IV. Naschrift

Na enkele nijdige winterprikken, vooral de laatste, van 27 februari tot 8 maart 2005 was sterk voelbaar aan onze kust is de ongewoon talrijke aanwezigheid van erwtenkrabbetjes in de kokkels in korte tijd drastisch geslonken: op 20 april 2005 vond ik op 50 verzamelde levende kokkels nog slechts één mannetje *Pinnotheres pisum* en op 17 mei 2005 trof ik ook maar één wijfje aan, bij de controle van 20 levende *C. edule* (Koksijde en Oostduinkerke).

Gedurende de maand juni heb ik in totaal nog 34 kokkels gecontroleerd en weer maar 1 wijfje *P. pisum* aangetroffen.

Tijdens de zomer 2005 spoelden sporadisch nog enkele levende bivalven aan. Op 10 juli 2005 raapte ik 3 doubletten *Spisula subtruncata* op te Oostduinkerke-St.-André; één ervan (2,5 cm) leefde en bevatte een mannetje *P. pisum* (3,5 mm breed).

Door deze bijzondere waarneming was mijn interesse voor het voorkomen van erwtenkrabbetjes weer aangewakkerd en op 22 juli 2005 controleerde ik 12 levende stevige strandschelpen *Spisula solida*. Geen enkele was bewoond door *P. pisum*. Mogelijk zijn de kleppen van de stevige strandschelp te fel samengedrukt, zodat er geen comfortabele ruimte is voor de erwtenkrabbetjes.

Op 9 augustus 2005 vond ik te Koksijde (Schipgat) opnieuw 3 doubletten *Spisula subtruncata* en weerom was het enige levende exemplaar (2,5 cm) bewoond door 1 mannetje *P. pisum*.

En hoe is de toestand momenteel bij de populairste, best gekende gastheer voor de erwtenkrabbetjes: de mossel? Tijdens het onderzoek van de kokkels, heb ik enkele keren ook grote *Mytilus edulis* en *Mytilus galloprovincialis* gecontroleerd: 24 levende doubletten tijdens de winter en 5 exemplaren tijdens de zomer.

In de winter waren er 12 op 24 positief voor *P. pisum*, daarvan bevatten er 8 een wijfje, 3 een koppeltje m+w en één met 2 mannetjes.

De 5 mosselen van de zomer waren allemaal bewoond: driemaal door een drachtig wijfje, éénmaal door een wijfje met eieren in gezelschap van een mannetje en éénmaal door een wijfje zonder eieren; eigenaardig was dat bij deze laatste schild en abdomen volledig begroeid waren met een mosdiertjes-kolonie *Electra pilosa*, terwijl aan de binnenzijde van de mosselschelp helemaal geen begroeiing te bespeuren was.

Het viel sterk op dat alle erwtenkrabwijfjes in de mosselen veel groter waren dan die in de kokkels, namelijk van 1 cm tot 1,5 cm en dat er nooit meer dan 2 *P. pisum* voorkwamen in één mossel.

Al deze waarnemingen geven stof tot nadenken. Het is alleszins te vroeg om reeds besluiten te trekken, daar er aan onze kust nog tal van bivalven die in aanmerking komen als gastheer voor erwtenkrabbetjes niet zijn onderzocht.

Summary

The commensal crab *Pinnotheres pisum* was quite common in cockles *Cerastoderma edule* washed ashore last winter 2004-2005 at the western part of the Belgian coast.

Literatuur

- BILLIAU, R., 2005. Het erwtenkrabbetje *Pinnotheres pisum* (Linnaeus, 1758) na een winterstorm in februari 2005 te De Panne. De Strandvlo, 25 (1): 8-10.
- VANHAELN, M.-TH., 2002. Weer talrijke waarnemingen van erwtenkrabbetjes *Pinnotheres pisum* (Linnaeus, 1758) aan de Westkust in 2002. De Strandvlo, 22 (3-4): 97-98.
- VANHAELN, M.-TH., 2004. Nog steeds toename van erwtenkrabbetjes, *Pinnotheres pisum* aan de Westkust. De Strandvlo, 24 (1): 36-38.

Foto: *Pinnotheres pisum* met eitjes (Foto: Marc Panneels)

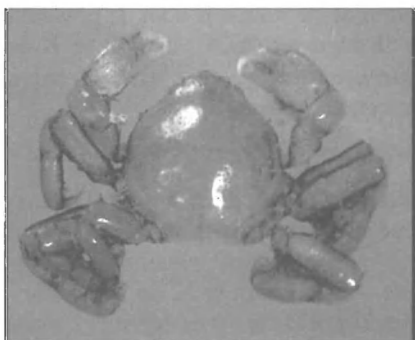

Foto: *Pinnotheres pisum* (Foto: Ingrid Jonckheere)

**Ter Yde
Pylyserlaan 1
8670 Koksijde**

Bryozoa verzameld tijdens de SWG-reis naar Bretagne in april 2005

Hans De Blauwe

Inleiding

Van 6 tot 11 april 2005 logeerde de SWG in St-Lunaire aan de Bretoense kust. De dag van aankomst bezochten we bij hoog tij het strand van St-Lunaire zelf. Op een leeg Muiltje (*Crepidula*) vond ik 2 soorten mosdiertjes, een aangespoeld roodwiertje herbergde maar liefst 8 soorten. Francis Kerckhof verzamelde materiaal te St-Aubin: 3 soorten op *Fucus serratus* en 1 soort op een *Lutrariaklep*.

Op 7 april bezochten we bij laag tij de haven van Erquy. In de haven liggen heel wat lege schelpen (*Glycymeris glycymeris*, *Pecten maximus*, *Crepidula fornicata*, *Chlamys varia*, *Chlamys opercularis*). Op de binnenzijde van deze schelpen komen 30 soorten mosdiertjes voor. Vooral *Glycymeris glycymeris* vormt een microhabitat voor vele soorten, misschien omdat de schelpkleppen na het sterven van het dier nog lang samen blijven en zo een beschutte groeiplaats vormen. De openstaande schelpkleppen mogen door de stroming omrollen, de holle binnenzijde blijft steeds toegankelijk voor vers water. Losse schelpkleppen komen vrij snel in de stabielere bolle-zijde-boven positie te liggen en dan is de kolonie aan de holle zijde afgesloten van vers water. Op stenen op het lage strand tegenover de haven van Erquy en op *Fucus serratus* aldaar, vond ik nog eens 7 andere soorten.

Op 8 april was het strand bij le-Val-André aan de beurt. Dit strand leverde maar liefst 44 soorten op. Ook hier waren lege schelpen een zeer rijk substraat met opvallend veel 'spotkolonies'. Dit zijn soorten die aangepast zijn aan het leven op een substraat dat maar kort beschikbaar is, namelijk schelpkleppen die snel omkeren of onder het zand geraken. Deze soorten gaan in een vroeg stadium over tot geslachtelijke voortplanting. Broedkamers verschijnen reeds als de kolonie nog maar een paar dieren telt. Spotkolonies aangetroffen bij le-Val-André zijn *Callopora discreta*, *Puellina bifida*, *Puellina praecox*, *Phylactella labrosa*, *Neolagenipora collaris* en een onbekende *Escharoides*.

Op 9 en 10 april bezochten we het strand bij St-Jacut. Hier opvallend weinig lege schelpen met mosdiertjes. Het aantal soorten bleef hier ondanks twee maal verzamelen beperkt tot 33. Hier vonden we in april 1999 *Watersipora subovoida* (d'Orbyngny) (De Blauwe, 2000). Dit was de eerste waarneming voor het Kanaal. Het is een warmteminnende soort die vermoedelijk met oesters is geïmporteerd. Toen reeds was deze soort algemeen aanwezig aan de onderzijde van stenen bij de laagwaterlijn. Nu is het een belangrijke substraatconcurrent geworden voor sessile organismen die aan de onderzijde van rotsoverhangen leven. Bij sommige rotsoverhangen bij St-Jacut was naar

schatting 80 % van het beschikbare oppervlak met *Watersipora subovoidea* bedekt.

Overzicht van de verzamelde soorten

Klasse Stenolaemata

Orde Cyclostomata

Crisidia cornuta (Linnaeus) - Slechts aangetroffen op aangespoeld roodwierkje te St-Lunaire.

Crisia aculeata Hassall - Bij le-Val-André op mosselen *Mytilus galloprovincialis* in rotsspleten en te St-Jacut aan de onderzijde van overhangende rotsen.

Crisia denticulata (Lamarck) - Te St-Jacut onder overhangende rotsen.

Tubulipora spec. - Enkele kolonies van dit genus werden aangetroffen. Vermoedelijk gaat het om *Tubulipora liliacea* en *Tubulipora lobifera* maar determinatie tot op soortnaam was niet mogelijk doordat geen gonozoidenopening kon gevonden worden.

Eurystrotos compacta (Norman) - In een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en tweemaal in kamschelpen *Glycymeris glycymeris* van Erquy.

Plagioecia patina (Lamarck) - Komt algemeen voor te Erquy, le-Val-André en St-Jacut. Als substraat werd genoteerd : wrattige venusschelp *Venus verrucosa*, *Chlamys varia*, *Chlamys opercularis*, muiltje *Crepidula fornicata*, onderzijde van stenen en rotsen.

Plagioecia sarniensis (Norman) - Slechts één kolonie aangetroffen, namelijk aan de binnenzijde van een kamschelp (*Glycymeris glycymeris*) van Erquy.

Entalophoroecia deflexa (Couch) - Eén kolonie werd gevonden aan de binnenzijde van een kamschelp *Glycymeris glycymeris* verzameld te Erquy.

Disporella hispida (Fleming) - Aangetroffen te Erquy op wulk *Buccinum undatum*, muiltje *Crepidula fornicata*, *Chlamys opercularis* en kamschelp *Glycymeris glycymeris*

Klasse Gymnolaemata

Orde Ctenostomata

Alcyonidium hirsutum (Fleming) - Slechts éénmaal een paar kolonies bij elkaar op kleine zeeëik *Fucus spiralis* aan de oostelijke slibrijke zijde van een eiland te St-Jacut.

Alcyonidium gelatinosum Linnaeus, 1761 - Deze soort met dikke witte laterale wanden komt voor aan de onderzijde van grote stenen op het strand bij St-Jacut.

Alcyonidium polyoum (Hassall) - Algemeen op *Fucus serratus* te St-Aubin, Erquy en le-

Val-André, samen met *Flustrellidra hispida*.

Flustrellidra hispida (Fabricius) - Algemeen op *Fucus serratus* te St-Aubin, Erquy en le-Val-André.

Nolella dilatata (Hincks) - Op de binnenzijde van een *Glycymeris*-klep groeide een kolonie, tentakelkrans met ongeveer 16 tentakels.

Walkeria uva (Linnaeus) - Deze soort komt vaak voor op koraalwier. Op 9 april verzamelde ik met dit doel een toefje koraalwier te St-Jacut en vond er inderdaad een kleine kolonie van deze soort op.

Hypophorella expansa Ehlers - Deze soort leeft in kokers van wormen en komt vaak voor in de koker van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*. Op de stranden van le-Val-André en St-Jacut werden kokers van de perkamentkokerworm gevonden met nog levende worm. In deze tubes groeiden mooie kolonies van het mosdiertje *Hypophorella expansa*.

Penetrantia concharum Silén - Boorsporen van deze soort werden aangetroffen in Kamschelp *Glycymeris glycymeris* te Erquy, St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en zeeoor (*Haliotis*) te St-Jacut.

Amathia lendigera (Linnaeus) - Een kleine kolonie op een aangespoeld roodwiertje te St-Lunaire.

Bowerbankia gracilis Leidy - Aan de onderzijde van een grote rots verzameld op een oesterklep bij le-Val-André.

Spathipora spec. - Boorsporen werden enkel gevonden in St-Jacut in oester, zeeoor (*Haliotis*), kamschelp *Glycymeris glycymeris* en geknobbeld hartschelp *Acanthocardia tuberculata*. Het betreft dezelfde soort als aan de Belgische kust (De Blauwe, 2004)

Orde Cheilostomata

Aetea sica (Couch) - Een kolonie groeide op de binnenzijde van een kamschelp (*Glycymeris glycymeris*) van Erquy.

Aetea truncata (Landsborough) - Een kleine kolonie bevond zich op de binnenzijde van een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André.

Scruparia chelata (Linnaeus) - Een kolonie was verstrengeld met aangroei van een mossel van le-Val-André, verzameld in een rotspleet.

Membranipora membranacea (Linnaeus) - Ik vond slechts één kolonie en dit op een aangespoeld groot bruinwier op het strand van le-Val-André.

Conopeum reticulum (Linnaeus) - In België een algemene soort, hier niet. Gevonden in *Lutraria* te St-Aubin, in een *Pecten maximus* van le-Val-André en in een *Acanthocardia* en een *Macra glauca* van St-Jacut.

Electra pilosa (Linnaeus) - Algemeen op *Fucus serratus* te St-Aubin, Erquy, le-Val-André en St-Jacut. Ook aanwezig op een aangespoeld roodwier te St-Lunaire.

Chartella papyracea (Ellis & Solander) - Een flinke kolonie op een rotsblok op het lage

strand.

Callopora discreta (Hincks) - Van deze onopvallende soort die kleine kolonies vormt op schelpkleppen werd één kolonie gevonden op een *Pecten maximus* op het strand van le-Val-André.

Callopora dumerilii (Audouin) - Twee kolonies op een steen van Erquy, op een *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet bij le-Val-André.

Callopora lineata (Linnaeus) - Een kolonie met embryo's op een *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet bij le-Val-André.

Ellisina gautieri Fernandez Pulpeiro & Reverter Gil - Twee kolonies bevonden zich in een klep van *Pecten maximus* op het strand van le-Val-André. Ik had deze soort nooit eerder gevonden.

Bugula turbinata Alder - Algemeen onder overhangende rotsen op het lage strand te Erquy, le-Val-André en St-Jacut.

Bicellariella ciliata (Linnaeus) - Aanwezig onder overhangende rotsen op het lage strand van le-Val-André en St-Jacut.

Caberea boryi (Audouin) - Enkele kolonies onder een overhangende rots nabij de laagwaterlijn te St-Jacut.

Scrupocellaria reptans (Linnaeus) - Zeer algemeen onder overhangende rotsen te St-Jacut en le-Val-André, te St-Jacut ook op roodwier en viltwier en in Erquy een kolonie op de binnenzijde van een kamschelp *Glycymeris glycymeris*.

Scrupocellaria scrupea Busk - Een kolonie bevond zich op een stuk plastic dat verzameld werd in de zeegraszone te St-Jacut.

Scrupocellaria scruposa (Linnaeus) - Een kolonie werd verzameld aan de onderzijde van een overhangende rots op het lage strand van le-Val-André.

Cribrilina punctata (Hassall) - In een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* te le-Val-André, in een wrattige venusschelp *Venus verrucosa* te St-Jacut.

Puellina bifida (d'Hondt) - Deze onopvallende kolonie werd aangetroffen in een grote strandschelp (*Macra*) in le-Val-André.

Puellina praecox Bishop & Househam - Eveneens een onopvallende soort, een kolonie bevond zich aan de binnenzijde van een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André.

Figularia figularis (Johnston) - Opvallend veel kolonies werden op deze reis gevonden. 5 kolonies in kamschelpen *Glycymeris glycymeris* en 1 kolonie in *Lutraria* sp. van Erquy en nog een kolonie in *Lutraria* sp. van le-Val-André.

Hippothoa flagellum Manzoni - Aanwezig in een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van Erquy en le-Val-André.

Celleporella hyalina (Linnaeus) - Bitter weinig waarnemingen van deze soort. Te St-Lunaire op een aangespoeld roodwiertje.

Chorizopora brongniartii (Audouin) - Te Erquy op een steen en algemeen in kleppen van de kamschelp (*Glycymeris*), in een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en op *Macra glauca* van St-Jacut.

- Escharoides coccinea* (Abildgaard) - Veruit de meest algemene soort van het gebied. Te Erquy, le-Val-André en St-Jacut zeer algemeen op stenen en rotsen op het lage strand. Ook op schelpen gevonden zoals lege *Crepidula fornicata* (St-Lunaire), lege *Glycymeris glycymeris* (Erquy), levende *Mytilus galloprovincialis* (le-Val-André) en op een aangespoelde *Laminaria*voet (St-Jacut).
- Escharoides spec.* - Aan de binnenzijde van een gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* meerdere kolonietjes van een onbekende *Escharoides*soort. Verder onderzoek is vereist.
- Escharella immersa* (Fleming) - Weinig waarnemingen van een anders algemene soort. Een kolonie in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* van Erquy en op een steen van St-Jacut.
- Escharella variolosa* (Johnston) - Te Erquy een kolonie in St-Jacobsschelp *Pecten maximus* en in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* en te St-Jacut op een levende paardenzadel *Anomia ephippium* op een steen van het lage strand.
- Neolagenipora collaris* (Norman) - Van deze kleine kolonievormer werden 3 kolonietjes aangetroffen in dezelfde klep van St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en een kolonie in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* van St-Jacut.
- Reptadeonella violacea* (Johnston) - Twee kolonies aanwezig in kamschelpen *Glycymeris glycymeris* van Erquy.
- Watersipora subovoidea* - Deze geïntroduceerde soort is van deze streek bekend sedert 1999 (De Blauwe, 2000). Nadien werden ook een paar kolonies gevonden op de latere SWG-reis in Normandië, met name op een kreeftenfuik op Isle Chausey. Nu is deze soort, die waarschijnlijk met oesters is ingevoerd, veruit de algemeenste soort in St-Jacut. Meerdere overhangende rotsen zijn aan hun onderzijde voor ongeveer 80% overwoekerd door deze nieuwkomer. Het is een ware substraatconcurrent voor andere sessiele zeeorganismen die in deze zone voorkomen. Op andere plaatsen is hij nog niet zo algemeen, te St-Lunaire vond ik een kolonie aan de binnenzijde van een aangespoelde *Crepidula fornicata*, geen waarnemingen te Erquy noch in le-Val-André.
- Cryptosula pallasiana* Canu & Bassler - Van deze soort had ik meer waarnemingen verwacht. Een kolonie bevond zich in een schelpklep van le-Val-André en op een *Patella* en een steen te St-Jacut.
- Hippoporina pertusa* (Esper) - Een kolonie in een Noorse hartschelp van le-Val-André.
- Phylactella labrosa* (Busk) - Een kolonie in een *Lutraria* sp. van le-Val-André en meerdere kolonies in een *Acanthocardia* van St-Jacut.
- Schizoporella spec.* - Een kolonie bevond zich in een kamschelp van le-Val-André. Soorten van het genus *Schizoporella* zijn niet eenvoudig te determineren.
- Schizoporella unicornis* (Johnston in Wood) - Twee kolonies met embryo's werden verzameld te St-Jacut onder overhangende rotsen bij de laagwaterlijn en in een rotsspleet op een zeepok.
- Phaeostachys spinifera* (Johnston) - Een kolonie groeide op een aangespoeld roodwier

strand.

Callopora discreta (Hincks) - Van deze onopvallende soort die kleine kolonies vormt op schelpkleppen werd één kolonie gevonden op een *Pecten maximus* op het strand van le-Val-André.

Callopora dumerilii (Audouin) - Twee kolonies op een steen van Erquy, op een *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet bij le-Val-André.

Callopora lineata (Linnaeus) - Een kolonie met embryo's op een *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet bij le-Val-André.

Ellisina gautieri Fernandez Pulpeiro & Reverter Gil - Twee kolonies bevonden zich in een klep van *Pecten maximus* op het strand van le-Val-André. Ik had deze soort nooit eerder gevonden.

Bugula turbinata Alder - Algemeen onder overhangende rotsen op het lage strand te Erquy, le-Val-André en St-Jacut.

Bicellariella ciliata (Linnaeus) - Aanwezig onder overhangende rotsen op het lage strand van le-Val-André en St-Jacut.

Caberea boryi (Audouin) - Enkele kolonies onder een overhangende rots nabij de laagwaterlijn te St-Jacut.

Scrupocellaria reptans (Linnaeus) - Zeer algemeen onder overhangende rotsen te St-Jacut en le-Val-André, te St-Jacut ook op roodwier en viltwier en in Erquy een kolonie op de binnenzijde van een kamschelp *Glycymeris glycymeris*.

Scrupocellaria scrupea Busk - Een kolonie bevond zich op een stuk plastic dat verzameld werd in de zeegraszone te St-Jacut.

Scrupocellaria scruposa (Linnaeus) - Een kolonie werd verzameld aan de onderzijde van een overhangende rots op het lage strand van le-Val-André.

Cribrilina punctata (Hassall) - In een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* te le-Val-André, in een wrattige venusschelp *Venus verrucosa* te St-Jacut.

Puellina bifida (d'Hondt) - Deze onopvallende kolonie werd aangetroffen in een grote strandschelp (*Macra*) in le-Val-André.

Puellina praecox Bishop & Househam - Eveneens een onopvallende soort, een kolonie bevond zich aan de binnenzijde van een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André.

Figularia figularis (Johnston) - Opvallend veel kolonies werden op deze reis gevonden. 5 kolonies in kamschelpen *Glycymeris glycymeris* en 1 kolonie in *Lutraria* sp. van Erquy en nog een kolonie in *Lutraria* sp. van le-Val-André.

Hippothoa flagellum Manzoni - Aanwezig in een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van Erquy en le-Val-André.

Celleporella hyalina (Linnaeus) - Bitter weinig waarnemingen van deze soort. Te St-Lunaire op een aangespoeld roodwiertje.

Chorizopora brongniartii (Audouin) - Te Erquy op een steen en algemeen in kleppen van de kamschelp (*Glycymeris*), in een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en op *Macra glauca* van St-Jacut.

- Escharoides coccinea* (Abildgaard) - Veruit de meest algemene soort van het gebied. Te Erquy, le-Val-André en St-Jacut zeer algemeen op stenen en rotsen op het lage strand. Ook op schelpen gevonden zoals lege *Crepidula fornicata* (St-Lunaire), lege *Glycymeris glycymeris* (Erquy), levende *Mytilus galloprovincialis* (le-Val-André) en op een aangespoelde *Laminaria*voet (St-Jacut).
- Escharoides spec.* - Aan de binnenzijde van een gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* meerdere kolonietjes van een onbekende *Escharoides*soort. Verder onderzoek is vereist.
- Escharella immersa* (Fleming) - Weinig waarnemingen van een anders algemene soort. Een kolonie in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* van Erquy en op een steen van St-Jacut.
- Escharella variolosa* (Johnston) - Te Erquy een kolonie in St-Jacobsschelp *Pecten maximus* en in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* en te St-Jacut op een levende paardenzadel *Anomia ephippium* op een steen van het lage strand.
- Neolagenipora collaris* (Norman) - Van deze kleine kolonievormer werden 3 kolonietjes aangetroffen in dezelfde klep van St-Jacobsschelp *Pecten maximus* van le-Val-André en een kolonie in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* van St-Jacut.
- Reptadeonella violacea* (Johnston) - Twee kolonies aanwezig in kamschelpen *Glycymeris glycymeris* van Erquy.
- Watersipora subovoidea* - Deze geïntroduceerde soort is van deze streek bekend sedert 1999 (De Blauwe, 2000). Nadien werden ook een paar kolonies gevonden op de latere SWG-reis in Normandië, met name op een kreeftenfuik op Isle Chausey. Nu is deze soort, die waarschijnlijk met oesters is ingevoerd, veruit de algemeenste soort in St-Jacut. Meerdere overhangende rotsen zijn aan hun onderzijde voor ongeveer 80% overwoekerd door deze nieuwkomer. Het is een ware substraatconcurrent voor andere sessiele zeeorganismen die in deze zone voorkomen. Op andere plaatsen is hij nog niet zo algemeen, te St-Lunaire vond ik een kolonie aan de binnenzijde van een aangespoelde *Crepidula fornicata*, geen waarnemingen te Erquy noch in le-Val-André.
- Cryptosula pallasiana* Canu & Bassler - Van deze soort had ik meer waarnemingen verwacht. Een kolonie bevond zich in een schelpklep van le-Val-André en op een *Patella* en een steen te St-Jacut.
- Hippoporina pertusa* (Esper) - Een kolonie in een Noorse hartschelp van le-Val-André.
- Phylactella labrosa* (Busk) - Een kolonie in een *Lutraria* sp. van le-Val-André en meerdere kolonies in een *Acanthocardia* van St-Jacut.
- Schizoporella spec.* - Een kolonie bevond zich in een kamschelp van le-Val-André. Soorten van het genus *Schizoporella* zijn niet eenvoudig te determineren.
- Schizoporella unicornis* (Johnston in Wood)- Twee kolonies met embryo's werden verzameld te St-Jacut onder overhangende rotsen bij de laagwaterlijn en in een rotsspleet op een zeepok.
- Phaeostachys spinifera* (Johnston) - Een kolonie groeide op een aangespoeld roodwier

verzameld te St-Lunaire.

Smittina cheilostoma (Manzoni) - Een kolonie was aanwezig in een kamschelp (*Glycymeris*) van Erquy. - *Smittoidea marmorea* (MacGillivray)

Een kolonie aanwezig in een kamschelp (*Glycymeris*) van Erquy en in een Noorse hartschelp *Laevicardium crassum* van le-Val-André.

Parasmittina trispinosa (Johnston) - Een kolonie was aanwezig in een kamschelp *Glycymeris glycymeris* van Erquy.

Schizomavella cuspidata (Hincks) - Een kolonie te Erquy op de binnenzijde van een kamschelp *Glycymeris glycymeris*, te St-Jacut op plastic verzameld in de zeegraszone.

Schizomavella hastata (Hincks) - Te Erquy, le-Val-André en St-Jacut aan de onderzijde van overhangende rotsen. In St-Jacut ook op een steen en op de binnenzijde van een *Macra glauca*.

Schizomavella linearis (Hassall) - Te Erquy en St-Jacut aan de onderzijde van overhangende rotsen en op stenen, te le-Val-André op een levende *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet.

Schizomavella sarniensis Hayward & Thorpe - Een kolonie te Erquy op de binnenzijde van een kamschelp *Glycymeris glycymeris*, te St-Jacut op plastic verzameld in de zeegraszone.

Schizomavella teresae Reverter Gil & Fernandez Pulpeiro - Een kolonie te Erquy op de binnenzijde van een muiltje *Crepidula fornicata*.

Microporella ciliata (Pallas) - Te St-Lunaire op een aangespoeld roodwiertje, te Erquy op een *Mytilus galloprovincialis* op de kaaimuur en 2 kolonies in kamschelpen (*Glycymeris*), op een St-Jacobsschelp (*Pecten maximus*) te le-Val-André en een kolonie werd ook verzameld te St-Jacut aan de onderzijde van een rotsoverhang.

Fenestulina malusii (Audouin) - Te Erquy (4 kolonies) en le-Val-André (1 kolonie) in lege kamschelpkleppen *Glycymeris glycymeris*

Haplopoma graniferum (Johnston) - Op het strand van le-Val-André op stenen en *Mytilus galloprovincialis* uit rotsspleten en te St-Jacut op de binnenzijde van een *Patella spec.*

Haplopoma impressum (Audouin) - Aangetroffen op aangespoeld roodwier te St-Lunaire.

Cellepora pumicosa (Pallas) - Vrij algemene soort te Erquy, le-Val-André en St-Jacut. Gevonden aan de onderzijde van rotsoverhangen en grote stenen bij de laagwaterlijn, in *Pecten maximus* en *Glycymeris glycymeris*.

Celleporina hassallii (Johnston) - Weinig kolonies van deze soort werden gevonden. Een aangespoeld roodwiertje te St-Lunaire diende als substraat voor deze soort, alsook 2 kamschelpen *Glycymeris glycymeris* te Erquy en een *Mytilus galloprovincialis* uit een rotsspleet bij le-Val-André.

Hagiosynodos latus Bishop & Hayward - Een kolonie van deze soort werd aangetroffen op de binnenzijde van een St-Jacobsschelp *Pecten maximus*

Schizotheca fissa (Busk) - Te Erquy 3 kolonies in kamschelp *Glycymeris glycymeris* en St-Jacobsschelp *Pecten maximus*, bij le-Val-André in lege zeeoor *Haliotis tuberculata* en St-Jacobsschelp *Pecten maximus*,
Rhynchozoon bispinosum (Johnston) - Eén kolonie, namelijk in een St-Jacobsschelp *Pecten maximus* verzameld in le-Val-André.

Summary

During the fieldtrip of the Belgian marine biology association 'Strandwerkgroep' to the coast of Brittany (France) in April 2005 (6th-11th), the author paid special attention to Bryozoans. We visited the beaches of St-Lunaire and St-Aubin only shortly during unfavourable tide. At Erquy, le-Val-André and St-Jacut, bryozoans were collected on the lower beach at low tide. About 75 species were collected. The article gives a review of the species with collecting locations and substrates.

A lot of empty bivalve shells are overgrown with encrusting bryozoans in the harbour of Erquy. Especially *Glycymeris glycymeris* ghosts lots of species and colonies. Perhaps because empty *Glycymeris* take a long time to get disarticulated they form an ideal microhabitat for Bryozoans. Once disarticulated, the shells soon get in the hydrodynamically stable convex-up orientation and the bryozoans colonizing the concave (inner) surface of the shell are cut off from food and oxygen.

44 species were collected from le-Val-André, most of them encrusting disarticulated bivalve shells. A lot of spot colonies (Bishop, 1989) were found in those shells, among them an unknown *Escharoides* resembling colonies recently found at the Belgian coast. Further investigation and SEM photography is required.

Watersipora subovoidea was discovered at St-Jacut during our fieldtrip in 1999 (De Blauwe, 2000). Now it is the most common species in St-Jacut, covering to 80% of the underside of some boulders. *Watersipora* is probably introduced with oysters as St-Jacut is a centre of oyster culture. *Watersipora* was not found at Erquy nor at le-Val-André, where *Escharoides coccinea* is the commonest species on the lower beach.

Literatuur

- BISHOP, J. D. D., 1989. Colony form and the exploitation of spatial refuges by encrusting Bryozoa. *Biological Reviews*, **64**: 197-218
DE BLAUWE, H., 2000. Mosdiertjes gevonden tijdens de SWG-reis naar Bretagne 1999. *De Strandvlo*, **20**(2): 58-72
DE BLAUWE, H., 2004. Schelpen anders bekeken. *De Strandvlo*, **24**(3-4): 113-120

Strandjutten te Koksijde op 16 februari 2005, na de hevige storm van 14 februari

Roger Pringels

Twee dagen na de hevige storm van 14 februari 2005 wandelde ik vanaf het Casinoplein in Koksijde in de richting van St. André, Oostduinkerke. Er bleek een grote hoeveelheid materiaal te zijn aangespoeld in de vloedlijn en op het hogere deel van het strand.

Hieronder volgt een overzicht van wat ik in een strook van ongeveer 300 meter vanaf de vloedlijn aantrof. Hierbij werd volgende code gebruikt:

A1 = 1-10 exemplaren
A2 = 11-100 exemplaren
A3 = 101-1000 exemplaren
A4 = meer dan 1001 exemplaren

D= dood
L = levend
V = vers
VL = vleesresten

Mollusca - Weekdieren			
<i>Abra alba</i>	A4	L+V	
<i>Acanthocardia echinata</i>	A1	L	2 exn. (16 en 30 mm) en 1 losse klep (42 mm)
<i>Barnea candida</i>	A1		losse kleppen
<i>Buccinum undatum</i>	A1		oude schelpen + eikapsels
<i>Cerastoderma edule</i>	A3	L+V	doubln., tot 46 mm
<i>Crassostrea gigas</i>	A1	V	doubln.
<i>Crepidula fornicata</i>	A3	L+D	
<i>Donax vittatus</i>	A2	L+D	doubln.
<i>Ensis directus</i>	A4	L+D	meer dan 500 levende exn.!!
<i>Epitonium clathrus</i>	A1		
<i>Lunatia catena</i>	A2		
<i>Lutraria angustior</i>	30	L+D	50 tot 65 mm
<i>Lutraria lutraria</i>	117	L+D	3 exn. 50-60 mm, 53 exn. 60-75 mm, 57 exn. 75-85 mm, 4 exn. 100-104 mm
<i>Macoma balthica</i>	A2	L+D	
<i>Mactra corallina</i>	A4	L+V	meer dan 500 exn. Levend
<i>Mya truncata</i>	A1		1 doubl. + losse klepn.
<i>Mytilus edulis</i>	A2	L+V	
<i>Nassarius reticulatus</i>	A2	L	1 levend ex., enkele met heremietkreeft
<i>Petricola pholadiformis</i>	A3	L+V	tot 64 mm
<i>Spisula subtruncata</i>	A2	L	

<i>Spisula solida</i>	A3	L+V	tot 47 mm
<i>Tellina fabula</i>	A2	L+V	
<i>Tellina tenuis</i>	9	L+V	
<i>Venerupis senegalensis</i>	A3	L+V	
<i>Zirfaea crispata</i>	A1		oude kleppen
Crustacea - Krabben			
<i>Cancer pagurus</i>	A1	L+D	2 lev., breedte rugschild=90 en 115 mm
<i>Liocarcinus puber</i>	A1	L+D	2 lev., breedte rugschild=30 en 90 mm
<i>Liocarcinus vernalis</i>	A2	D	dode exn. + rugschilden
<i>Pinnotheres pisum</i>	30	D	in <i>Macra corallina</i>
Echinodermata - Stekelhuidigen			
<i>Asterias rubens</i>	A3	D	ongeveer 600 exn., in de vloedlijn
<i>Echinocardium cordatum</i>	A2	D+VL	
<i>Ophiura ophiura</i>	A5	L+D	ongeveer 50.000, in de vloedlijn
<i>Psammechinus miliaris</i>	A1	V	
Pisces – Vissen			
<i>Scyliorhinus caniculus</i> , eikapsel	1		

Het was verbazend hoeveel levende exemplaren er van sommige soorten aangespoeld waren. Meer dan 100 grote strandschelpen *Macra corallina*'s en vele duizenden Amerikaanse zwaardschedes *Ensis directus*. De meeste exemplaren van *Ensis directus* waren ingegraven in het zand en staken zo'n 3 cm boven het zand uit. Echt spectaculair echter was het slangsterretje *Ophiura ophiura*. De aantallen hiervan waren zo groot dat schatten moeilijk was. Het waren er 50.000, misschien wel 100.000, in grote pakken op elkaar gestapeld en de meeste nog levend. Ook het aantal gewone zeesterren *Asterias rubens* was indrukwekkend. Nog nooit had ik zoveel zeesterren bij elkaar gezien. Voorwaar een aangename dag, met veel leuke vondsten.

Summary

After the gale of 14 February 2005, a major wreck of soft bottom benthic organisms occurred at Koksijde. Unusual were the numbers of the bivalves *Macra corallina* (100s), *Ensis directus* (1,000s, many still alive) and especially the ophiurid *Ophiura ophiura* (10,000s).

**Kruisstraat 162
3070 Kortenbergh**

Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Sallenelles (Normandië) van 4 tot 10 april 2004

Natal Severijns

Tijdens de Paasvakantie in 2004 ging de jaarlijkse SWG-excursie naar Sallenelles (Normandië), op de oostelijke oever van de monding van de Orne. In 1993 waren we daar ook al geweest (Severijns, 1993). Net als toen logeerden we in "La Maison de la Nature", een oud landhuis in de typische Normandische vakwerkstijl. Het is gelegen aan de rand van het estuarium van de Orne en er is een centrum voor mariene studie en zeeklassen in gehuisvest. Na de verdeling van de kamers was het even improviseren geblazen om ons labo-lokaal op te zetten. De condities waren niet hier echt ideaal te noemen nadat we de voorbije jaren op verschillende plaatsen echt verwend waren geweest. Maar uiteindelijk hebben we er toch heel wat gezellige uren doorgebracht terwijl we het materiaal dat we verzameld hadden bestudeerden en determineerden.

Iedereen was op de ochtend van zondag 4 april vroeg thuis vertrokken zodat we al in de vroege namiddag in Sallenelles toekwamen. Zo konden we bij het laag water in de namiddag het estuarium van de Orne al gaan verkennen. In de vloedlijn en op de oever verzamelden we landslakjes en zoetwatermollusken, en bestudeerden we korstmossen op de struiken. In de slikke van het estuarium vonden we naast lege doubletten van de platte slijkgaper *Scrobicularia plana* en tot 33 mm hoge *Viviparus viviparus*, ook levende strandgapers *Mya arenaria*, kokkels *Cerastoderma edule*, ruwe alikruiken *Littorina saxatilis*, muizeoortjes *Ovatella myosotis*, en massale hoeveelheden wadslakjes *Hydrobia ulvae*. In de slikke zelf zaten de wadslakjes net onder het zand, waarbij ze hun aanwezigheid verraadden door een klein gaatje in de modder, terwijl in de vloedlijn grote hoeveelheden dode slakjes en lege huisjes waren aangespoeld.

De volgende dagen zouden best boeiend, en ook wel een beetje vermoeiend worden. Het was immers laag tij 's morgens tussen 6u30 en 9u en opnieuw 's avonds tussen 19u en 20u30. Twee excursies per dag dus, wat natuurlijk heel wat mogelijkheden biedt, maar ook betekende dat we elke ochtend extra vroeg uit de veren moesten. We waren meestal al op weg als het nog donker was, en wanneer we een tweetal uur later aan het ontbijt verschenen hadden de meesten onder ons er al een stranduitstap opzitten. Maandagochtend hebben we zo een prachtige zonsopgang meegemaakt op het strand van Merville-Franceville Plage, temidden van de zandbanken ('Les Bancs de Merville') op de rechteroever van de monding van de Orne. Op dit uitgestrekte strand met vrij grof zand en veel brede strandribbels met tussenafstanden van zo'n 25 cm, vonden we onder andere verse glanzende tolhorens *Natica alderi* en levende gewone tolhorens *Natica catena*, verse grote zwaardschedes *Ensis arcuatus* en levende kleine zwaardschedes *Ensis ensis* en Amerikaanse zwaardschedes *Ensis*

directus, verse afgeknotte gapers *Mya truncata* en gedoornde hartschelpen *Acanthocardia echinata* (waaronder één met een mooie afwijkende vorm), en levende grote strandschelpen *Macrura corallina* en gewone otterschelpen *Lutraria lutraria*. Al deze soorten zijn typisch voor de meeste zandstranden tussen de monding van de Seine in Le Havre en de monding van de Orne in Ouistreham, en we zouden ze in de loop van de week nog vele malen tegenkomen. Daarnaast vonden we ook enkele verse gewone zeesprietten *Nemertesia antennina* en vertakte zeespriet *Nemertesia ramosa*.

's Namiddags trokken we naar St. Aubin voor een geleide wieren-excursie. Eerst wees de gids ons op fossiele sponzenbanken (wel een meter groot) uit het Bathoniaan (een geologische periode uit de Midden-Jura, ongeveer 160 miljoen jaar geleden) in de klif. Op het strand zelf vonden we heel wat fossiele brachiopoda uit dezelfde periode. Dankzij de deskundige hulp van onze gids vonden we in totaal 23 verschillende soorten wieren, waaronder een paar minder algemene tot zeldzame soorten roodwieren, zoals *Delesseria sanguinea*, *Rhodymenia pseudopalmata*, *Dilsea carnosa*, *Cryptopleura ramosa*, *Lithophyllum incrustans*, *Polyneura hilliae* en *Callophyllis laciniata*. De gids hielp ons om vooral de laatste vier soorten te herkennen en van elkaar te leren onderscheiden.

Op de terugweg stopten enkelen nog even in Ouistreham om daar in de haven een kijkje te nemen in de boten. Hier vonden ze o.a. een paar verse lange slijkschelpen *Lutraria angustior* en Noorse hartschelpen *Laevicardium crassum*, en een levende veerster *Antedon bifida*. In het kanaal van de Orne verzamelden ze daarna nog de brakwatermossel *Congeria leucophaea*.

De volgende morgen trokken we naar het strand van Houlgate, op de rechteroever van de monding van de Dives. Bij laag water trekt de zee hier zeer ver terug waardoor een bijna onmetelijk breed strand achterblijft met erg grof zand en op een aantal plaatsen brede zandribbels (zo'n 50 cm uit elkaar), vol met schelpen en schelpengruis. Dit werd een leuke ochtendwandeling, maar behalve een verse spoelhorre *Acteon tornatilis* en twee verse doubletten van de papierschelp *Thracia papyracea* vonden we helaas geen echt spectaculaire dingen. Vermeldenswaard zijn wel de vele verse tepelhorens *Natica catena* en enkele eikapsels van deze soort, veel verse doubletten van de grote zwaardschede *Ensis arcuatus*, grote aantallen kleppen en een aantal verse doubletten van de gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* en massaal veel kleppen en veel, dikwijls erg kleurrijke doubletten van de kokkel *Cerastoderma edule*. Daarnaast vonden we ook enkele verse doubletten van de kleine zwaardschede *Ensis ensis*, de gewone otterschelp *Lutraria lutraria*, de gewone tapijtschelp *Venerupis senegalensis*, de stevige strandschelp *Spisula solida* en de afgeknotte gaper *Mya truncata*. Tenslotte ook een dood exemplaar van de helmkrab *Corystes cassivelaunus* en een aantal exemplaren van de zeecypres *Sertularia cupressina* met voortplantingsorganen (gonotheca).

In de late namiddag reden we door een soms schilderachtig landschap naar Longues-sur-Mer (bij Port-en-Bessin) en verkenden daar een zeer geëxposeerd stukje strand met

veel verspreid liggende grote rotsblokken, aan de voet van enkele tientallen meters hoge kliffen. De plaats was niet echt soortenrijk, maar dat kan je op een sterk geëxposeerde plek ook niet verwachten natuurlijk. We troffen er dan ook vooral de “klassieke” soorten aan, zoals de gewone alikruik *Littorina littorea*, de ruwe alikruik *Littorina saxatilis*, de purperslak *Nucella lapillus* (met veel mooie kleurvarianties), tandtolhorens *Monodonta lineata*, genavelde tolhorens *Gibbula umbilicalis*, schaalhorens *Patella vulgata*, de paardeanemoon *Actinia equina* en de wasroos *Anemonia viridis*. Daarnaast ook een aantal soorten wieren, waaronder *Audouinella floridula* (een roodwier dat bestaat uit een dichte massa van haarachtige filamenten die op rotsen groeien en zand en modder vasthouden, waardoor een kleverige massa ontstaat die meestal verschillende centimeters dik is), *Lomentaria articulata*, *Chondrus crispus*, *Ulva lactuca*, *Pilayella littoralis*, *Polysiphonia nigrescens*, *Laurencia pinnatifida*, *Porphyra purpurea*, *Cladophora rupestris* en *Fucus serratus*. Tenslotte vonden we ook een aantal vulkaantjes *Balanus perforatus* en een aantal oude doubletten van de witte boormossel *Barnea candida* die in klei zaten, maar het was erg moeilijk om ze er gans uit te halen.

Op woensdag 7 april stonden we al om 07:30 uur in Luc-sur-Mer voor een excursie op de grens van Luc-sur-Mer en het naburige Langrune-sur-Mer. Het littoraal is er bezaaid met veel kleinere en grotere rotsen. Ideaal dus voor krabben, kreeftachtigen, wieren en sponzen. Naast de meer gewone soorten krabben vonden we een aantal hooiwagenkrabben *Macropodia* spec. en enkele *Pisa* spec. Daarnaast grote aantallen heremietkreeftjes *Pagurus bernhardus* in oude huisjes van de purperslak en van de fuikhoren, veel *Galathea squamifera* en één *Callianassa subterranea* (foto 2), een kreeftje dat ingegraven in het zand leeft. Bij de wieren vermelden we levende exemplaren van de roodwieren *Dilsea carnosus*, *Audouiniella floridula* en *Cryptopleura ramosa*, levende vingerwieren *Laminaria digitata* en *Saccorhiza polyschides* en het Japans bessenwier *Sargassum muticum*. Opvallend waren tenslotte ook de vele mooi gekleurde zeedahlia's *Urticina felina*, massaal veel ketens van dikwijls erg grote muiltjes *Crepidula fornicata* en enkele levende wulken *Buccinum undatum*. Daarnaast ligt het sublittoraal daar bezaaid met fossiele brachyopoden uit het Bathoniaan. Een tiental minuutjes zoeken tussen de kleinere keien levert al gauw zo'n 10 tot 20 fossielen op. We vonden minstens zes verschillende soorten.

In de namiddag trokken enkelen er op uit om vogels te gaan waarnemen in en rond de monding van de Orne. Anderen spendeerden een paar uren met het determineren van het verzamelde materiaal (met twee excursies per dag liep het bijeengebrachte materiaal bij sommigen wel wat op ...), of genoten gewoon van het mooie zonnige weer en de aangename temperaturen.

De volgende ochtend was iedereen opnieuw vroeg uit de veren en bij het krieken van de dag stonden we al op het strand van Villers-sur-Mer, ter hoogte van de “Falaises des Vaches Noires”. Dit zijn grote kliffen van harde klei en met een zeer donkere kleur, waartussen het zachtere materiaal in verticale richting is weggeërodeerd

waardoor grote zwart uitziende verticale structuren (de "Vaches Noires") ontstonden. Villers-sur-Mer staat bekend als een zeer rijke marien-biologische plaats. We troffen er een zeer soortenrijk aanspoelsel aan met bijna uitsluitend levend, dood of vers materiaal, te veel om allemaal op te noemen. Door de zandige bodem zijn de tweekleppigen er natuurlijk talrijk aanwezig. We vonden veel levende grote strandschelpen *Mactra corallina* en zaagjes *Donax vittatus*, maar ook één of enkele levende exemplaren van de kleine zwaardschede *Ensis ensis*, de gewone otterschelp *Lutraria lutraria*, de messschede *Solen marginatus* en de afgeknotte gaper *Mya truncata*. Verder nogal wat verse doubletten van andere soorten tweekleppigen, waaronder een gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* met het dode dier, één vers doublet van de korfschelp *Corbula gibba* en één van de paardemossel *Modiolus modiolus* en een tiental verse doubletten van de papierschelp *Thracia papyracea*. Bij de gastropoden was de meest interessante vondst zonder twijfel die van een levende wenteltrap *Epitonium clathrus*, naast het grote aantal levende en verse tepelhorens *Natica catena* en hun legfels. Tenslotte ook nogal wat krabben, waaronder enkele levende helmkrabben *Corystes cassivelaunus* en een paar erwtenkrabbetjes *Pinnotheres pisum* binnen in grote strandschepen, zeer veel levend aangespoelde goudkammetjes *Pectinaria koreni*, veel verse kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*, en een paar dode zeesterren *Asterias rubens*.

Het einde van de week naderde en iedereen raakte zo stilaan uitgeblust door het groot aantal excursies dat we er al hadden opzitten. Deels daarom, maar ook omdat het laag tij intussen al in de vooravond viel en we geen te verre verplaatsing wilden maken (iedereen wilde graag op tijd terug zijn voor het steeds voortreffelijk klaargemaakte avondeten en de wijn ...), werd er beslist om een tweede keer naar het nabijgelegen Merville-Franceville Plage te gaan. Dit keer was het aanspoelsel daar echter niet zo rijk als enkele dagen voordien. We troffen een veel beperkter aantal soorten aan en weinig levend materiaal. Interessante vondsten waren enkele levende glanzende tepelhorens *Natica alderi*, enkele spoelhorens *Acteon tornatilis*, een paar verse doubletten van de papierschelp *Thracia papyracea*, een tiental doubletjes van de sabelschede *Cultellus pellucidus* en twee verse olifantstandjes *Dentalium spec.*

De volgende dag hadden we een afspraak met twee geologen die ons tijdens het opkomend tij over het strand, langs de rotsen en de kliffen tussen Houlgate en Villers-sur-Mer, zouden begeleiden voor een geologische wandeling. Het werd een erg boeiende voormiddag, waarbij we zo veel uitleg vroegen dat we niet snel genoeg opschoten en ons uiteindelijk moesten reppen om niet bij de hoge kliffen ingesloten te raken door het water nog vóór we Villers-sur-Mer bereikten. Deze kliffen van klei zitten vol met fossielen uit het Oxfordiaan, de periode in het Jura-tijdperk die volgt op het Bathoniaan (ongeveer 160 miljoen jaar geleden dus). Maar ook op het strand vóór de kliffen ligt het er vol van. Het meest spectaculair waren wel de fossiele oesters *Gryphaea dilatata* met de gladde, bolle bovenste klep, soms meer dan 10 cm in diameter. Aan het einde van de wandeling hebben we een kijkje genomen in het

vernieuwde geologisch museum in Villers-sur-Mer en zijn we nog even, een beetje verder op de dijk, naar de meridiaan van Greenwich gaan zien die hier in Villers-sur-Mer passeert. Na de picknick vatten we dan de tocht terug naar Houlgate aan, dit keer langs het binnenland.

Op zaterdag 10 april was het helaas weeral tijd om naar huis te gaan. Onderweg stopten we toch nog even om op het strand van Blonville-sur-Mer, naast Villers-sur-Mer, nog eens tussen het rijke aanspoelsel te zoeken. Dat leverde nog enkele doubletjes van de papierschelp *Thracia papyracea*, twee spoelhorens *Acteon tornatilis* en een aantal sabelschedes *Cultellus pellucidus* op. Na nog een drankje, op een terras in de zon op de dijk, vatten we tenslotte, met al het verzamelde materiaal, foto's en film en weer een aantal fijne herinneringen rijker, tevreden de terugtocht aan. Het was weer een leuke week geweest.

Op de volgende bladzijden wordt, per biologische groep, een overzicht gegeven van de soorten die op de verschillende bezochte plaatsen werden waargenomen. Binnen elke groep zijn de soorten alfabetisch gerangschikt volgens de soortnaam. In de tabel worden volgende afkortingen gebruikt:

A = algemeen

E = enkele exemplaren

M = massaal

A1 = 1-9 exemplaren

A2 = 10-99 exemplaren

A3 = 100-999 exemplaren

A4 = 1000-9999 exemplaren

D= dood

L = levend

V = vers

BLV = Blonville-sur-Mer

HLG = Houlgate

LNG = Longues-sur-Mer

LSM = Luc-sur-Mer

MFP = Merville-Franceville Plage

OUH = Ouistreham

SAB = Saint Aubin

SLS = Sallenelles

VSM = Villers-sur-Mer

In totaal werden er slechts een 170-tal verschillende soorten waargenomen. Dit is heel wat minder dan de ongeveer 230 soorten die we in 1993 in dezelfde streek waarnamen. Deze vergelijking is echter niet helemaal correct omdat we in 1993 ook naar Granville getrokken zijn. Toch blijkt uit inspectie van de lijsten van toen (Severijs, 1993) dat we toen in Granville slechts een paar soorten hebben gevonden die we in de streek rond Sallenelles nog niet hadden gevonden. Het blijkt dat we in 1993 meer soorten gelede wormen (Annelida), kreeftachtigen (Crustacea) en vissen hebben waargenomen dan nu.

Zoals steeds wil ik niet afsluiten zonder iedereen die er bij was te danken voor de leuke sfeer en voor zijn of haar bijdrage in welke vorm dan ook aan deze prettige week.

GENUS	SPECIES	NEDERLANDSE NAAM	DATUM	AANT	TGEST	GEM	OPMERKINGEN
PHYLUM	Chlorophyta (Groenwieren)						
ENTEROMORPHA	INTESTINALIS	ECHT DARMMIER	04/11/07	A	L	LSM	
ULVA	LACTUCA	ZEESLA	04/11/05	A	L	SAB	
ULVA	LACTUCA	ZEESLA	04/11/06	A	L	LNG	
ULVA	LACTUCA	ZEESLA	04/11/07	A	L	LSM	
ULVA	RUPESTRIS	ROTSMIER	04/11/06	E	L	LNG	
ENTEROMORPHA	SPEC.	(DARMMIER)	04/11/05	A	L	SAB	
ENTEROMORPHA	SPEC.	(DAPNMIER)	04/11/06	A	L	LNG	
ENTEROMORPHA	SPEC.	(CAPNMIER)	04/11/07	A	L	LSM	
PHYLUM	Phaeophyta (Bruinwieren)						
BIFURCARIA	BIFURCATA	(BRUNMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	L	FAB	
LANMIRARIA	DEUTATA	VINGERMIER	04/11/07	A	L	LSM	
ALARIA	ESCULENTA	(BRUNMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	V	SAB	
PLAVELLA	LITTORALIS	(BRUNMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	L	SAB	
PLAVELLA	LITTORALIS	KWASTMIER	04/11/06	E	L	LNG	
PLAVELLA	LITTORALIS	KWASTMIER	04/11/07	A	L	LSM	
SARGASSUM	MUTICUM	JAPANS REESSEMIER	04/11/05	A	L	SAB	
SARGASSUM	MUTICUM	JAPANS REESSEMIER	04/11/07	A	L	VSM	
SARGASSUM	MUTICUM	JAPANS REESSEMIER	04/11/07	E	L	LSM	
SACCORHIZA	POLYSCHIDES	(VINGERMIER)	04/11/05	A	L	SAB	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/06	E	L	LNG	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/07	A	L	LSM	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	MFP	ANGESPOELD
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	SAB	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/07	A	L	LSM	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	MFP	ANGESPOELD
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	SAB	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/07	A	L	LSM	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	MFP	ANGESPOELD
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	SAB	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/07	A	L	LSM	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	MFP	ANGESPOELD
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/05	A	V	SAB	
FUCUS	SERRATUS	GEZAAGDE ZEEK	04/11/07	A	L	LSM	
PHYLUM	Rhodophyta (Roodwieren)						
LOMENTARIA	ARTICULATA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/06	E	L	LNG	
DALSEA	CARLOSIA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	L	SAB	ERG DW ELAID
DALSEA	CARLOSIA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/07	E	L	LSM	
PLOCAMUM	CARTILAGINEUM	KAMMELTJESMIER	04/11/05	A	L	SAB	
PLOCAMUM	CARTILAGINEUM	KAMMELTJESMIER	04/11/07	E	V	LSM	ANGESPOELD
CHONDRUS	CRISPUS	IEFS MOS	04/11/05	A	L	SAB	
CHONDRUS	CRISPUS	IEFS MOS	04/11/06	E	L	LNG	
CHONDRUS	CRISPUS	IEFS MOS	04/11/07	A	L	LSM	
ALGODONELLA	FLORIDULA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/06	M	L	LNF	
ALGODONELLA	FLORIDULA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/07	A	L	LSM	
POLYNEURA	FLUOREA	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	L	SAB	MET NERVEN (ZICHTBAAR MET BLOTE OOG) EN SOMS MET BOLLETJES OF STENEN
LITHOPHYLLUM	HYCISTANS	(ROODMIERPHAEOPHYTA)	04/11/05	E	L	SAB	

CALLOPHYLIS	LACINATA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040405	E	L	SAB	DK BLAD
POLYSPHONIA	NIGRESCENS	DOONER BUSWIER	040405	A	L	SAB	KLEINE TAKJES
PALMARIA	NIGRESCENS	DOONER BUSWIER	040405	E	L	LNS	
PALMARIA	PALMATA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040405	A	L	SAB	
LAURENCIA	PALMATA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040407	A	L	LSM	
LAURENCIA	PRIMATIDA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040406	A	L	LNS	
RHODOMENA	PRIMATIDA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040407	E	L	LSM	
PORPHYRA	PSEUDOPALMATA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040405	E	L	SAB	
PURPUREA	PURPUREA	PURPERWIER	040405	A	L	SAB	
PURPUREA	PURPUREA	PURPERWIER	040406	E	L	LNS	
FORRHIRA	PURPUREA	PURPERWIER	040407	A	L+V	LSM	
CRYPTOPLEURA	RAMOSA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040405	E	L	SAB	ENKELE LEVEND. IN SITU + ALGEMEEN, VERS. AANSPOEELD
CRYPTOPLEURA	RAMOSA	(POODWIERRHODOPHYTA)	040407	E	L	LSM	EPG DUN BLAD
HILDEBRANDIA	RUBRA	HOKENTJESWIER	040406	1	L	LNS	
CERAMILLUM	PURBUM	HOKENTJESWIER	040405	A	L	SAB	
DELESSERIA	SANGUMEA	BLOEDRODE ZEEZURING	040405	E	L	SAB	
POLYSPHONIA	SPEC	(BUSJESWIER)	040407	A	L	LSM	
GRACILARIA	VERRUCOSA	KNOOPWIER	040405	E	L	SAB	GROOT, BUSVORMIG
PHYLUM Lichenes (Korstmossen)							
RAKALVIA	SILICULOSA	(HOFSTIMOSSEN) LICHENS	040404	A	L	SLS	NESTUARIUM VAN DE ORNE, OP STRUIJ, NAAST VLOEDLIJN, MET "TROMPETJES"
PHYLUM Porifera (Sponsen)							
SUBERTES	CARNOSUS	(SPONGS)	040405	E	V	VSM	IN AANSPOESEL
SUBERTES	DOMICULULA	VUUSPONGS	040405	E	V	VSM	
HALICHONDRIA	PANICEA	GEWOONE BROODSPONGS	040406	E	L	LNS	
HALICHONDRIA	PANICEA	GEWOONE BROODSPONGS	040407	A	L	LSM	
SUBERTES	SPEC	(VUUSPONGS)	040407	E	L	LSM	
PHYLUM Cnidaria (Neteldieren)							
KLASSE Hydrozoa (Hydrokolleleeren)							
ABETINARIA	ABETINIA	ZEEZEN	040405	A	V	MFP	IN AANSPOESEL
ABETINARIA	ABETINIA	ZEEZEN	040407	E	V	LSM	
NIEMPTESIA	ANTENNINA	ZEEFRIET	040405	E	V	MFP	MET GONOTHECA
SERTULARIA	CUPRESSINA	ZEECPRES	040405	A	V	MFP	MET GONOTHECA
SERTULARIA	CUPRESSINA	ZEECPRES	040406	E	V	HLG	
SERTULARIA	CUPRESSINA	ZEECPRES	040403	E	V	VSM	
HYDALLMANIA	FALCATA	GEKROMDE ZEEBOKSTEL	040405	A	V	MFP	
DYMANEIA	PUMILA	KLEIN TANDHOORNKORAL	040407	E	V	LSM	IN AANSPOESEL
KLASSE Anthozoa (Bloemdieren)							
ACTINIA	EQUINA	PAARDEANEMOON	040405	A3	L	LNS	
URTICINA	FELINA	ZEEHAALIA	040407	E	L	LSM	
ACTINIA	FRAGACEA	AARDEANEMOON	040403	100	L	LNS	

SAGARTIA	TROGLODYTES	SLEANIEMOON	040407	E	L	LSM
ALLENYXIA	VRIDIS	WASPOOS	040406	A	L	LNS
PHYLUM	Amelida (Ringwormen)					
LANCE	CONCHILESA	SCHIEP/OKERWORM	040405	A	L+V	MFP
LANCE	CONCHILESA	SCHIEP/OKERWORM	040406	E	V	HLG
LANCE	CONCHILESA	SCHIEP/OKERWORM	040407	A	V	VSM
PECTINARIA	LORENI	GOUCK/AMMETJE	040405	A	V	MFP
PECTINARIA	LORENI	GOUCK/AMMETJE	040406	E	V	HLG
PECTINARIA	LORENI	GOUCK/AMMETJE	040407	A	L	VSM
PECTINARIA	LORENI	GOUCK/AMMETJE	040408	E	V	BLV
ARENICOLA	MARINA	ZEEPER	040407	A	L	LSM
ARENICOLA	MARINA	ZEEPER	040408	E	V	VSM
CHAETOPTERUS	VARIOPEDATUS	PERKAMENT/OKERWORM	040405	A	V	MFP
CHAETOPTERUS	VARIOPEDATUS	PERKAMENT/OKERWORM	040406	E	V	HLG
CHAETOPTERUS	VARIOPEDATUS	PERKAMENT/OKERWORM	040407	E	L	LSM
CHAETOPTERUS	VARIOPEDATUS	PERKAMENT/OKERWORM	040408	A	V	VSM
PHYLUM	Mollusca (Weekdieren)					
KLASSE	Polysiphonophora (Koverslakken)					
LEPIDOCHITONIA	CINERELUS	ASGRAUWENERSLAK	040405	1	L	LNS
KLASSE	Scaphopoda (Stoelstanden)					
DENTALIUM	DENTALIUM	IOUFANTSTAND	040408	2		MFP
DENTALIUM	YULIARE	ZWAKGERIDE IOUFANTSTAND	040409	1		MFP
KLASSE	Gastropoda (Slakken)					
COCCHILICELLA	ACUTA	GLANZENDE TEFELHOREN	040404	A	L	SLS
NATICA	ALDERI	GLANZENDE TEFELHOREN	040405	E	V	MFP
NATICA	ALDERI	GLANZENDE TEFELHOREN	040406	E	V	HLG
NATICA	ALDERI	GLANZENDE TEFELHOREN	040407	E	V	MFP
NATICA	ALDERI	GLANZENDE TEFELHOREN	040408	E	V	BLV
PHILIE	APERTA	SCHIEPJE	040410	1	V	BLV
PHILIE	ALPULICARIA	OVERVORMIGE POELSLAK	040409	2		HLG
CLAUSILIA	ECCEITATA	VALE CLAUCLIA	040403	3	L	VSM
PLANORBIS	CARIATATA	SEKELLEDE SCHIEPHOREN	040404	2		SLS
NATICA	CATERIA	SEWONIE TEFELHOREN	040405	A	L+V	MFP
NATICA	CATERIA	SEWONIE TEFELHOREN	040406	A	V	HLG
NATICA	CATERIA	SEWONIE TEFELHOREN	040407	E	V	MFP
NATICA	CATERIA	SEWONIE TEFELHOREN	040408	E	V	VSM
NATICA	CATERIA	SEWONIE TEFELHOREN	040410	A	L+V	BLV
CELLARIUS	CELLARIUS	KELDERGLAASSLAK	040404	4	V	SLS
CELLARIUS	CELLARIUS	KELDERGLAASSLAK	040407	A	L	LSM
CELLARIUS	CELLARIUS	KELDERGLAASSLAK	040408	E		MFP
EPTONUM	CLATHRUS	VENTELTRAP	040405	E		

SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE CRINE, OP DE DEVEREN IN DUINEN

MERVILLE, FRANCE/VILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE

MERVILLE, FRANCE/VILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE

MERVILLE, FRANCE/VILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE

BLONVILLE-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE

BLONVILLE-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, H14 513M

OUD

VALLEES-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, TEGEN OUDE RIJN

SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE CRINE, IN DE VLOEDIJN

MERVILLE, FRANCE/VILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE

MERVILLE, FRANCE/VILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE

HULGATE, CALVADOS, FRANCE, OOK EN ELEVERSE ELEGELS IN ALCOHOL

VALLEES-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, OOK EN ELEVERSE ELEGELS IN ALCOHOL

BLONVILLE-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE

SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE CRINE, OP DE DEVER (1 VERS)

HYDROBIA	ULVAE	WADSLANIE	040401	M	L	SLS	SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE ORNE, VLOEDUIM (A) EN IN SLIKKE, VAN HET WAD (M)
GBEULIA	UMBILICATUS	GENAYVELDE TOLHOREN	040405	A	L	MFP	ENKAPSELS A, VETS + EINELE OUDE SCHELPE
BUCCONIUM	UNDATUM	WULK	040406	E	L	HLG	OUDE
BUCCONIUM	UNDATUM	WULK	040406	E	L	HLG	ELEGSELS
BUCCONIUM	UNDATUM	WULK	040407	A	L+V	LSM	EINELE EN LEEVEND + ELEGSELS ALGEMEEN, VETS
BUCCONIUM	UNDATUM	WULK	040407	A	L+V	VSM	VETSE ENKAPSELS + OUDE SCHELPE
GENUELLIA	VRISATA	BOLLE DUNSLAK	040408	E	V	SLS	SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE ORNE, A. OUDE OF DE OEVER + A LEEVEND IN DUINEN
VINPARUS	VINPARUS	STOMPE MOERASSLAK	040401	A	L	SLS	SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, IN ESTUARIUM VAN DE ORNE, INDE SLIKKE, TOT 33 MM HOOG
ANISUS	VORITE	DRANKOUISCHALHOREN	040403	3	V	SLS	SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, ESTUARIUM VAN DE ORNE, INDE VLOEDUIM, 1 VETS
PATELLA	VULGATA	GEWONE SCHALHOREN	040405	E	L	MFP	OUDE
PATELLA	VULGATA	GEWONE SCHALHOREN	040406	A	L	LNS	
PATELLA	VULGATA	GEWONE SCHALHOREN	040407	E	L	LSM	
CALLISTOMA	ZEPHYRUM	PIKTOHOREN	040408	1	MFP		OUDE, BESCHADIGD E.V.

KLASSE *Bivalvia* (Tweekleppigen)

ABPA	ALBA	WITTE DUNSCHAAL	040406	1	V	HLG	DOUBLET
ABPA	ALBA	WITTE DUNSCHAAL	040407	1	V	LSM	DOUBLET
ABPA	ALBA	WITTE DUNSCHAAL	040408	A	V	VSM	DOUBLETEN
ABPA	ALBA	WITTE DUNSCHAAL	040410	E	V	BLV	DOUBLETEN
LUTRARA	ANGLUSTOR	GERENDE SLIK SCHELPE	040405	2	V	OUH	OUSTRERHAM, NORMANDIE, FRANCE, VAN VISSERBOOT IN HAVEN DOUBLET
ENIS	ARCIATUS	GROTE ZWAARSCHEDE	040406	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
ENIS	ARCIATUS	GROTE ZWAARSCHEDE	040406	A	V	HLG	HOUIGATE, CALVADOS, FRANCE, DOUBLETEN
ENIS	ARCIATUS	GROTE ZWAARSCHEDE	040406	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN, OOK JUVENIELE E.V.
ENIS	ARCIATUS	GROTE ZWAARSCHEDE	040406	A	V	VSM	VILLEPS-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
ENIS	ARCIATUS	GROTE ZWAARSCHEDE	040410	E	V	BLV	DOUBLETEN
MYA	ARENARIA	STRANDGAPER	040404	A	L	SLS	SALLENELLES, NORMANDIE, FRANCE, IN ESTUARIUM VAN DE ORNE, INDE SLIKKE, DOUBLETEN, 1 LEEVEND E.V.
MYA	ARENARIA	STRANDGAPER	040406	1	L	HLG	OUDE KLEP
MACOMA	BALTHICA	N'N'N'ETIE	040405	A	V	MFP	LOSSE KLEPPEN
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040406	E	V	MFP	LOSSE KLEPPEN
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040406	E	V	HLG	LOSSE KLEPPEN
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040406	E	V	LNS	OUDE, IN ROTSEN
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040406	E	V	LNS	OUDE EEN INKLEI
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040406	E	V	VSM	LOSSE KLEPPEN
BARNEA	CANDIDA	WITTE BOORMOSSEL	040410	A	V	BLV	LOSSE KLEPPEN
CORALLINA	CORALLINA	GROTE STRANDSCHELPE	040405	E	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
CORALLINA	CORALLINA	GROTE STRANDSCHELPE	040406	E	V	HLG	HOUIGATE, CALVADOS, FRANCE, DOUBLETEN
CORALLINA	CORALLINA	GROTE STRANDSCHELPE	040408	E	V	VSM	VILLEPS-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
CORALLINA	CORALLINA	GROTE STRANDSCHELPE	040410	A	L+V	BLV	DOUBLETEN
CRASSA	CRASSA	STEVESE PLATSCHELPE	040405	1	MFP		OUDE KLEP
CRASSUM	CRASSUM	NOORPE HARTSCHELPE	040405	E	V	OUH	OUDE KLEPPEN
CRASSUM	CRASSUM	NOORPE HARTSCHELPE	040405	2	V	MFP	OUDE KLEPPEN
CRASSUM	CRASSUM	NOORPE HARTSCHELPE	040406	E	V	HLG	LOSSE KLEPPEN, OUDE
CRASSUM	CRASSUM	NOORPE HARTSCHELPE	040408	E	V	VSM	LOSSE KLEPPEN
PHOLAS	PHOLADE	PHOLADE	040404	1	SLS	SLS	NESTUARIUM VAN DE ORNE, INDE SLIKKE, OUDE KLEP
PHOLAS	PHOLADE	PHOLADE	040405	1	MFP		OUDE KLEP
PHOLAS	PHOLADE	PHOLADE	040406	2	HLG	HLG	OUDE KLEPPEN, TOT 127 MM
PHOLAS	PHOLADE	PHOLADE	040408	1	MFP		LOSSE KLEP
PHOLAS	PHOLADE	PHOLADE	040408	1	MFP		LOSSE KLEP
DIRECTUS	DIRECTUS	AMERIKANSE ZWAARSCHEDE	040405	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
DIRECTUS	DIRECTUS	AMERIKANSE ZWAARSCHEDE	040406	E	V	HLG	HOUIGATE, CALVADOS, FRANCE, DOUBLETEN
DIRECTUS	DIRECTUS	AMERIKANSE ZWAARSCHEDE	040408	E	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN
DIRECTUS	DIRECTUS	AMERIKANSE ZWAARSCHEDE	040408	E	V	VSM	VILLEPS-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE, DOUBLETEN

SCF-BOLLELARIA	PLANA	FLATTE SLUK-GAPER	004041	A	D-V	SLS	SALLEBELLES, NORMANDIE, FRANCE; NESTUARIUM VAN DE ORNE, INDE SLUKKE DOUBLETTEEN
DELICONTA	ROTUNDATA	RONDE KROMSCHHELP	004045	AI	V	MFP	LOSSE KLEFFEN
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004040	E	V	BLV	DOUBLETTEEN
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004045	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004046	E	V	HLG	HOLLGATE, CALVADOS, FRANCE; DOUBLETTEEN
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004047	A	V	LNS	OUDE INLEEG GAT VAN BARRIEA CANDA IN NIEU
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004047	E	V	LSM	DOUBLETTEEN
VEIKERUPS	SENEGALENSIS	GEWONE TAPUTSCHHELP	004048	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN, JUVENIEL, ZEER MOOI
SPISILLA	SOLIDA	STEVIJGE STRANDSHELP	004043	A	V	VSM	DOUBLETTEEN
SPISILLA	SOLIDA	STEVIJGE STRANDSHELP	004045	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN, LOSSE KLEFFEN
SPISILLA	SOLIDA	STEVIJGE STRANDSHELP	004046	A	V	HLG	ENKELE VERSE DOUBLETTEEN + LOSSE KLEFFEN, ALGEMEEN
SPISILLA	SOLIDA	STEVIJGE STRANDSHELP	004047	E	V	LSM	LOSSE KLEFFEN
SPISILLA	SOLIDA	STEVIJGE STRANDSHELP	004048	E	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN
MYA	TRUNCATA	AFGEWONTTE GAPER	004045	E	V	VSM	LOSSE KLEFFEN
MYA	TRUNCATA	AFGEWONTTE GAPER	004046	E	V	HLG	HOLLGATE, CALVADOS, FRANCE; DOUBLETTEEN
MYA	TRUNCATA	AFGEWONTTE GAPER	004048	A	L-V	VSM	VILLERS-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE; DOUBELN, SE-NIEV (IN ALCOHOL + I INFORMOL), MET PERIOSTRACIUM
ACANTHOCARDIA	TUBERCULATA	GEINDEBELLE Hart-SHELP	004040	A	V	BLV	BLONVILLE-SUR-MER, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN, OOK JUVENIEL
CONIA	VITTATUS	ZAAKJE	004045	E	V	MFP	OUDE KLEFFEN
CONIA	VITTATUS	ZAAKJE	004046	A	V	MFP	MERVILLE-FRANCEVILLE PLAGE, NORMANDIE, FRANCE; DOUBLETTEEN, TOT 46,5 MM
CONIA	VITTATUS	ZAAKJE	004048	A	L-D	HLG	LOSSE KLEFFEN
CONIA	VITTATUS	ZAAKJE	004049	A	V	VSM	DOUBLETTEEN
CONIA	VITTATUS	ZAAKJE	004040	E	V	BLV	DOUBLETTEEN
KLASSE	Cephalopoda (inktvisser)						
SEPIA	OFFICINALIS	GEWONE ZEEKAT	004045	1	V	MFP	RUGSCHILD, JUVENIEL
SEPIA	OFFICINALIS	GEWONE ZEEKAT	004046	E	V	LNS	SCHILDEN
SEPIA	OFFICINALIS	GEWONE ZEEKAT	004047	1	V	LSM	SCHILD
PHYLUM	Crustacea (kreeftachtigen)						
KLASSE	Cirripedia (Rangpootigen)						
BALANUS	BALANOIDES	GEWONE ZEEFOK	004046	M	L	LNS	
BALANUS	BALANOIDES	GEWONE ZEEFOK	004047	A	L	LSM	
BALANUS	PERFORATUS	VULKAANTJE	004046	E	L	LNS	
BALANUS	PERFORATUS	VULKAANTJE	004047	E	L	LSM	
CHTHAMALUS	SPEC	ZEEFOK	004047	A	L	LSM	
KLASSE	Malacostraca (trogere kreeften)						
ORDE	Amphipoda (Vlokkreeften)						
TALITRUS	SALTATOR	STRANDVLO	004045	E	L	MFP	INDE VLGEDUN

Summary

The author presents the results of a field trip of our marine biology society to Sallenelles (Normandy, France), with the Orne estuary and nearby coastal habitats along the Channel coast, from April 4th to 10th 2004.

Literatuur

SEVERIJNS, N., 1993. Verslag van de Normandië-reis van 5-10 april 1993. De Strandvlo, 14(1): 16-32.

Foto 1: Ons vakantieverblijf

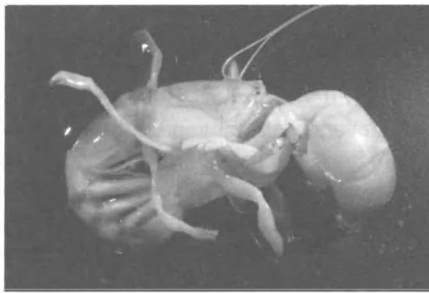

Foto 2: *Callianassa subterranea*

Foto 3: *Galathea squamifera*

Foto 4: *Thracia* spec., juveniele *Lutraria lutraria*, *Abra alba*, *Tellina fabula* en zandkoker

Foto 1 – Ingrid Jonckheere, Foto 2,3 en 4 – René Van Outryve:

Verse strandingen van enkele bivalvensoorten in opmars tijdens winter 2004 – 2005 aan de Belgische Westkust

Marie-Thérèse Vanhaelen

Naast de uitzonderlijke bivalvenvondsten van voorbije winter (Vanhaelen, 2005) werden ook de strandingen van volgende soorten nauwgezet opgevolgd:

I. De ovale otterschelp *Lutraria lutraria*

Vier jaar na haar verschijnen aan de Westkust, kunnen we deze nieuwkomer niet meer zeldzaam noemen. Vooral tijdens het winterhalfjaar en na stormen vertonen strandingen van deze soort een spectaculair karakter, niet alleen wat de omvang betreft; ook de groeisnelheid van deze bivalven blijft ons verbazen. Ik geef een bondig overzicht:

1. **Eind december 2004** spoelden van De Panne tot Koksijde een honderdtal levende en aangepikte otterschelpen aan. De grootste schelpen waren 10 cm lang.
2. **Eind januari 2005:** van Koksijde tot Oostduinkerke, opnieuw een stranding van levende exemplaren. Toen telde ik 188 doubletten met lengtes van 5,5 cm tot 11,4 cm.
3. **Eind februari 2005**, in De Panne, telde René Billiau 103 exemplaren.
4. **Begin maart 2005** meldde Mark Jacobs vele tientallen verse doubletten *Lutraria lutraria* tussen St.-Idesbald en Koksijde.
5. **In april 2005** tenslotte, kon ik de stormresultaten van 8 april 2005 waarnemen: te Koksijde, Schipgat en vooral te Oostduinkerke, St.-André strandden méér dan 500 grote levende ovale otterschelpen. Op 12 april 2005 lagen de dieren er nog, dood en met uitgestulpte sifo. Bijna alle exemplaren waren groter dan 7 cm ! Ik raapte enkel de allergrootsten op, namelijk één van 10,5 cm, drie van 11 cm, één van 11,5 cm en ... één doublet *Lutraria lutraria* van 12 cm. Dit laatste is voor de Belgische kust het grootste opgemeten doublet.

Ik vraag me af of deze explosief ontwikkelende soort zich verder zal uitbreiden vóór onze kust.

II. De hoekige otterschelp *Lutraria angustior*

Deze reeds lang gekende, doch zelden aangespoelde soort, kende in de winter van 2003 – 2004 een opmerkelijke opflakking; toen werden met zekerheid 42 doubletten *Lutraria angustior* aangetroffen op de Westkust.

Dit jaar kende zij een kleine terugloop, doch bleef zich toch handhaven met, tussen 26-9-04 en 14-6-05 melding van 27 verse doublet-vondsten (Francis Kerckhof, Natal

Severijns, Marie-Thérèse Vanhaelen en Filip Nuytens). Hiervan bevatten 10 exemplaren nog vleesresten. Vindplaatsen waren De Panne; Sint-Idesbald, Koksijde en Oostduinkerke.

III. De messchede *Solen marginatus*

Vanaf 21-9-04 spoelden regelmatig enkele verse doubletten aan, maar op 14-3-05, na een guur winteroffensief met vriestemperaturen, vond Mark Jacobs tussen Sint-Idesbald en Koksijde een tiental *Solen marginatus* van, ongeveer 12 cm met het dode dier, wat zeer uitzonderlijk is.

Strandingen van deze soort mét dier doen zich bij ons slechts voor na zeer strenge vrieswinters, bvb in 1985 en in 1997.

De huidige vondst wijst mogelijk op een actuele uitbreiding van de populatie *Solen marginatus* vóór de Westkust. Een totaal van 71 verse doubletvondsten met afmetingen vanaf 6,5 cm tot 14 cm in deze winter (2004-2005) sterkt dit vermoeden.

IV. De grote zwaardschede *Ensis arcuatus*

Met het herstel van deze inheemse *Ensis*-soort gaat het de goede richting uit : meer dan 700 verse doubletten werden geteld te Koksijde vanaf september 2004 tot augustus 2005. Eén werd levend gevonden op 30 december 2004 te Koksijde, 2 met dood dier op 12 april 2005 te Oostduinkerke en 5 met vleesresten (Koksijde en De Panne).

Enkele tientallen waren tweedejaarse exemplaren van 6 à 8 cm. De grootste verse zwaardschede die ik vond was 15,8 cm lang.

Summary

Bivalves on the beach are usually found as empty shells. Some species of bivalves (*Lutraria lutraria*, *L. angustior*, *Solen marginatus*, *Ensis directus*) are being washed ashore as living animals more often during winter 2004-2005 at the western part of the Belgian coast.

Literatuur

VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Eerste vondst van de geplooid zonnenschelp *Gari fervensis* (Gmelin, 1791) op het Belgisch strand. De Strandvlo, (25): 53-54.

VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Nog enkele zeldzame bivalve-vondsten op de Belgische Westkust in de winter van 2004-2005. De Strandvlo, (25): 55-57.

**Ter Yde
Pylyserlaan 1
8670 Koksijde**

Enkele opmerkelijke waarnemingen en strandingen in 2004 en 2005

Francis Kerckhof en Jan Haelters

Hieronder geven we een selectie 'losse' waarnemingen en niet alledaagse strandvondsten. Ze geven niet meteen aanleiding voor een apart artikel, maar het zou jammer zijn indien ze verloren zouden gaan; vandaar dat we ze hier kort - en waar mogelijk chronologisch - opsommen. Ter herinnering: merkwaaide vondsten kunnen steeds op de SWG website gemeld worden.

De blauwe zwemkrab, *Callinectes sapidus* is een Noord-Amerikaanse zoet- en brakwaterkrab die de afgelopen decennia op diverse plaatsen in Europa toevallig werd geïntroduceerd. De volwassen blauwe zwemkrab bewoont vooral riviermondingen en estuaria. Na de paring trekken de wijfjes naar zee om eieren te leggen. De jonge krabben trekken vervolgens van de zee naar estuaria.

De blauwe zwemkrab is gemakkelijk herkenbaar aan de grote, laterale stekels, de typische blauwe kleur van de looppoten, en de oranje en blauw gekleurde scharen. Het lijkt erop dat deze soort zich hier blijvend heeft gevestigd.

Na een periode met minder waarnemingen waren er in 2004 verschillende meldingen. In juni 2004 werd een levend exemplaar met eitjes binnengebracht in SeaLife te Blankenberge; het dier was gevangen door een kustvisser. Ook in het Oostendse aquarium werden in 2004 verschillende exemplaren binnengebracht.

Datum	Vaartuig	Aantal	Opmerkingen
14/08/2004	O.191	1	wijfje
29/09/2004	O.396	1	wijfje
30/09/2004	O.536	1	wijfje met eieren
10/11/2004	O.225	1	mannetje, 21 cm breed

Grijze trekkersvissen *Balistes carolinensis* worden wel meer in onze wateren waargenomen, meestal invasiegewijs. In 2004 waren er opvallend veel waarnemingen o.a. van de Engelse Kusten, van duikers in de Noordzee en ook in de Oosterschelde. Op 11 augustus 2004 werden 20 trekkersvissen opgemerkt op het wrak van de Whitley, vlak voor de kust van Oostduinkerke, in zeer ondiep water (melding Gilbert Allewerelt). Tijdens de zomer van 2004 werden nog meer trekkersvissen waargenomen door duikers en werden er ook meerdere aangevoerd door vissers.

Volgende vangsten van de grijze trekkersvis werden gemeld via het Oostendse aquarium:

Datum	Vaartuig	Aantal	Opmerkingen
30/07/2004	O.369	1	melding, en melding van nog 2 exemplaren in een week tijd (geen datum)
08/08/2004	O.369	1	
10/08/2004	O.369	1	
16/08/2004	O.369	1	
26/08/2004	O. 191	1	
27/08/2004	O.533	1	
01/09/2004	O.20	1	
09/09/2004	O.533	1	
01/10/2004	O.536	1	

In 2004 waren er ook waarnemingen van ombervissen *Argyrosomus regius*. Ombervissen zijn uiterst zeldzaam voor de Belgische kust. Ze leven in warmer water.

Datum	Vaartuig	Aantal	Opmerkingen
14/06/2004	O.82	1	
25/07/2004	O.62	1	
vermoedelijk 18/07/2004	O.700	1	melding door O.62
31/07/2004	O.62	1	
Vóór 18/08/2004	O.369	1	gegevens Daan Delbaere
2/10/2004	O.369	3	monde. med. aan Francis Kerckhof
8/10/2004	O.152	1	aangeboden op een verkoopstand aan de vistrap te Oostende; 35cm lang
20/10/2004	O.369	1	levend aangevoerd in Oostends aquarium, maar gewond aan de staartvin
28/10/2004	O.100	1	42 cm lang
29/10/2004	O.100	1	levend, terug de vrijheid gegeven (melding)
3/11/2004	O.20	1	

Op 4 september 2004 vertoefden 3 zonnevissen *Zeus faber* op het wrak van de LCT 457 (13 zeemijl ten noorden van Nieuwpoort; melding Steve Vervaecke). Op 22 oktober 2005 meldde Eddy Eneman dat de schipper van de O 20 sedert begin oktober bijna

dagelijks 2 tot 3 jonge zonnevissen had gevangen ongeveer 6 mijl uit de kust in de "Geule".

Ook van zeepaardjes waren er verschillende waarnemingen, zowel van 2004 als 2005. In oktober 2004 werd in het Westdiep een zeepaardje *Hippocampus sp.* gevangen door wetenschappers van het Departement Zeevisserij (garnaalkor); een kortsnuitzeepaardje *Hippocampus hippocampus* werd in juni 2005 gevangen tijdens een campagne van het oceanografisch schip Belgica ter hoogte van de Westhinder zandbank (Jean-Sébastien Houziaux). En via het Oostendse aquarium werden volgende vangsten van het kortsnuitzeepaardje gemeld:

Datum	Vaartuig	Aantal	Opmerkingen
20/04/2004	O.190	1	Wenduinebank
21/05/2004	O.20	1	3 mijl van Oostende
21/07/2004	O.148	1	
30/07/2004	O.536	1	Kwintebank
19/08/2004	O.191	1	Ravelingen
27/09/2004	O.190	1	
11/05/2005	O.20	1	
18/05/2005	O.191	1	
9/06/02005	O.20	1	

Op 10 oktober 2004 en op 17 oktober 2004 werd telkens een levende zeestekelbaars *Spinachia spinachia* (Fig. 1) binnengebracht bij SeaLife Blankenberge; de visjes waren heel dicht bij de kust, tussen Zeebrugge en Blankenberge gevangen door recreatieve garnaalvisser.

Lipvissen lijken ook talrijker te worden in onze kustwateren. Dat blijkt uit het toenemend aantal meldingen. Duikers zien steeds vaker lipvissen, en ze komen frequenter voor in de vangst van vissers. Het is echter niet zo gemakkelijk om de soorten te onderscheiden. Op 27 maart 2004 ving het vaartuig O.533 één zwartooglipvis *Crenilabrus melops* en één Baillon's lipvis *Crenilabrus bailloni*. Door de O 152 werd een zwartooglipvis gevangen op 19 mei 2005 (meldingen Eddy Eneman).

Op 14 en 15 november 2004 vond Heidi Los telkens 1 verse ruwe schaalhoren *Patella ulissiponensis* op strand van Oostende, Halve Maan. Ongetwijfeld waren die meegevoerd op riemwiervoetjes. Riemwier *Himantalia elongata* spoelde de weken ervoor massaal aan, en de verdroogde resten waren midden november nog prominent op het strand aanwezig. Op 15 november 2004 werd op dezelfde plaats ook nog een plastic fles volledig begroeid met eendenmosselen *Lepas anatifera* opgeaapt.

Op 8 december 2004 werd een kleine beerkreeft *Scyllarus arctus* vermoedelijk opgevist in het Kanaal, binnengebracht te SeaLife Blankenberge.

Heel opmerkelijk in de eerste maanden van 2005 waren enkele aanspoelingen van kleine haaien. Op 2 en 3 januari 2005 spoelde telkens 1 levende hondshaai *Scyliorhinus canicula* aan, respectievelijk te Oostende en te Blankenberge. Beide dieren waren nog jong (ongeveer 40cm lang). Het dier van 2 januari werd door Jan Haelters op de hoogwaterlijn gevonden bij laagwater en lag dus al bijna 6 uur droog. Toch vertoonde het nog tekenen van leven en het werd dan maar terug in zee gegooid (melding Jan Haelters). Het dier van Blankenberge had wat minder geluk: het werd door een hond gebeten (hond bijt haai!) en heeft dit niet overleefd (melding Steve Vervaecke). Op 22 maart 2005 werden 6 dode hondshaaien gevonden op het strand van De Panne, tegenover het vissersdorp. De hondshaaien hadden een gemiddelde lengte van ongeveer 40cm (melding via <http://www.zeezoogdieren.be>). René Billiau bevestigde een week later dat deze haaien in netten gevangen waren door strandvissers. Op 28 maart 2005 vond René Billiau nog twee hondshaaien op dezelfde plaats (één ervan leefde nog en werd terug in zee gezet), en op dezelfde dag werden er nog drie (van 40-50cm lang) op het strand van Koksijde aangetroffen, ongetwijfeld ook dieren gevangen bij strandvisserij (melding Mark Jacobs). Vissers vertelden René dat het sinds de jaren 1960 geleden was dat nog zoveel hondshaaien gevangen waren. Recreatieve vissers (hengelaars) meldden dat ze tijdens de zomer van 2005 talrijke 'zandhaaitjes' (maar welke soort?) gevangen hadden.

Op 7 januari 2005 spoelde een levende maanvis *Mola mola* aan op het strand van Knokke-Heist. Het jonge dier van 'amper' 81 cm lang, 104 cm hoog en 35 kg zwaar, stierf ter plaatse. In Nederland spoelden in dezelfde periode 10 maanvissen aan.

De gepassioneerde trekteller en vogelfotograaf Roland Francois is ook alert voor andere merkwaardige zaken. Op 16 oktober 2005 was hij aan het trektellen op de houten Duinbrug te Bredene. De ervaren Oostendse hengelvisser Roger Senaeve toonde hem fier een zalm *Salmo salar* (en het was echt geen zeeforel *Salmo trutta*). Roger had de stervende (?) vis uit de branding kunnen halen terwijl hij pieren aan het delven was. De vis was ongeveer 60 cm lang en woog zo'n 2,5 kg. Roger zou hem klaarmaken als middagmaal. En dat was niet de enige melding van een zalmachtige. George Verseele meldde dat hij vernomen had dat er op 16 april 2004 in één van de netten van de strandvissers in Nieuwpoort een 'zalm' *Salmo* sp. zat van ongeveer 40 cm en 3.5 kg.

Tijdens de SWG excursie op het strand van Oostende (Halve Maan) op 15 januari 2005 vonden we een blok hout met een groot aantal levende paalwormen *Teredo navalis*. Op de strandhoofden merkten we de honingraatworm *Sabellaria alveolata* op, en een levend aangespoelde gehoornde slijmvis *Blennius gattorugine* werd terug in zee gezet.

Net over de grens met Frankrijk, te Bray Dunes, vond Mark Jacobs op 14 maart 2005 een honderdtal eikapsels van de stekelrog *Raja clavata*, een vijftigtal van de hondshaai en 5 van de golfrog *Raja undulata*.

Op 28 maart 2005 lag op het strand van Koksijde, ter hoogte van Ster der Zee, een dode grote koornaarvis *Atherina presbyter* (melding Mark Jacobs).

Koen Verschoore vond op 12 augustus 2005 in de tweede slufte in De Panne tussen het overvloedige aanspoelsel een opvallende zeepok. Het bleek een zeetulp, *Megabalanus tintinnabulum* (hoogte 30 mm, grootste breedte 28 mm) te zijn. Het exemplaar zag er recent uit en had nog kleur.

Nogmaals dank aan de verschillende personen die waarnemingen doorgaven.

Summary

The article describes a number of observations, made in Belgian waters or on Belgian beaches during 2004 and 2005, of animals, which are considered rare or uncommon in the southern North Sea and Belgian waters in particular. The following species were encountered by fishermen, or by beachcombers: *Scyliorhinus canicula*, *Argyrosomus regius*, *Hippocampus hippocampus*, *Blennius gattorugine*, *Spinachia spinachia*, *Crenilabrus melops*, *Crenilabrus bailloni*, *Salmo salar*, *Atherina presbyter*, *Zeus faber*, *Balistes carolinensis*, *Mola mola*, *Patella ulissiponensis*, *Teredo navalis*, *Sabellaria alveolata*, *Megabalanus tintinnabulum*, *Callinectes sapidus* and *Lepas anatifera*.

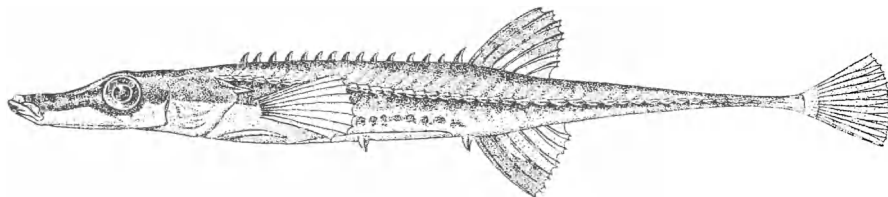

Fig. 1: *Spinachia spinachia* (uit Poll, 1947).

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**

**J. Britostraat 24
8200 Brugge**

Verslag van de strandexcursie naar Gravelines, op 29 mei 2005

Catherine Vandercruysse

Om 10 uur verzamelen een 15-tal leden van de Strandwerkgroep zich onder de vuurtoren van Gravelines. We hebben nog 2 uur voor het helemaal lage tij is, nochtans strekt het strand zich reeds ver weg voor ons.

Het eerste dat we bemerken zijn de ontelbare gaatjes in het natte strand. Al vlug is de dader ontmaskerd: miljoenen wadslakjes *Hydrobia ulvae* kruipen over het strand zelf op de aangespoelde bivalven.

Bij een aangespoeld net is er spijtig genoeg niet veel te zien, of toch, de mooie agaatspisebed *Eurydice pulchra* met zijn bespikkeld doorschijnend lichaam. Een nogal grote penseelkrab *Hemigrapsus penicillatus* heeft betere tijden gekend. Ook schelpjes worden duchtig bekeken: witte dunschaal *Abra alba*, rechtsgestreepte platschelp *Tellina fabula*, nonnetje *Macoma balthica*, een levende purperslak *Nucella lapillus*, eieren van de gevlochten fuikhoren *Nassarius reticulatus*, vele kokkels *Cerastoderma edule* en zaagjes *Donax vittatus*, Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus*, en een oude klep van *Ensis minor*, stevige strandschelpen *Spisula solida* en halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*, grote strandschelpen *Macra coralina*, mossels *Mytilus edulis* en een zeeboontje *Echinocyamus pusillus*.

We vinden enkele dode breedpootkrabben *Portunus latipes*, met een licht zandkleurige rug met witte vlekjes, maar volgens sommigen met eigenlijk helemaal geen brede poten.

Marie-Thérèse stelt ons enige algen voor: zeesla *Ulva lactuca* en purperwier *Porphyra* spec, tongwier *Hypoglossum hypoglossoides*, mooi rozerood met een nerfje, een *Ceramium*-wier, kammetjeswier *Plocamium cartilagineum* met zijn donkerrode knobbeltjes, *Lomentaria articulata* en palmwier *Palmaria palmata*.

Ook zeevinger *Alcyonidium* spec., een kolonie mosdiertjes en eieren van de pijlinktvis *Loligo vulgaris* worden gevonden.

In een plas vangen we meloenkwalletjes *Beroë gracilis* en zeedruifjes *Pleurobrachia pileus*, prachtig toch die ribkwalletjes.

Zeevonk *Noctiluca scintillans* wordt uit een mui geschept en mee naar huis genomen (om 's avonds wat licht te maken??)

Voor de terugkeer, volgen we de kanaaldam. Veel is er op het eerste zicht niet te zien maar als je beter kijkt, krioelt het er van leven. Hij is bedekte met glibberig darmwier *Enteromorpha* spec., schaalhorens *Patella vulgata*, Japanse oesters *Crassostrea gigas*,

ruwe alikruik *Littorina littorea*, zeepokken *Balanus spec.*, vele honderden paardenanemonen *Actinia equina* en ook een paar tientallen effenkleurige en gebandeerde purperslakken *Nucella lapillus*. We bekijken lange tijd een pissebedje en besluiten eindelijk dat het een ruwstaartige kogelpissebed *Lekanesphaera rugicauda* is. Het interessantste van de dag komt nu: in de plassen langs de strekdam vinden we zeker vijf mannetjes gewone strandkrab *Carcinus maenas*, die pas verveld zijn; de vervelling ligt er als een tweeling naast. Maar dan een veel kleinere tweeling. We meten de schildbreedte 3,7 cm vóór de vervelling en 4,7 cm voor de 'nieuwe krab'; een andere groeide van 3,5 cm naar 4,5 cm. Op het eind van het artikel vind je een korte aanvulling hieromtrent van Marie-Thérèse Vanhaelen.

Een mooie steurgarnaal *Palaemon elegans* wordt door Manu op naam gebracht. Nog een fuikhoren *Nassarius reticulatus*, een tapijtschelp *Venerupis senegalensis* en een eikapsel van de wulk *Buccinum undatum* en vele zaagjes-kleppen *Donax vittatus* (voor Rita – 'couteautjes, ofte 'schelpengeld' voor de kindertjes van de Oostkust.)

Terug de dijk op. Boerenzwaluwen doen zich tegoed aan de vele zwarte wiervliegjes. Een woelmuisje (noot van Guido: hoogstwaarschijnlijk een aardmuis *Microtus agrestis*) rent langs de dijk en loopt in zijn haast tegen iemands zijn schoen aan en breekt och arme zijn nek. Toch was het een zeer mooi diertje.

Guido trekt onze aandacht op enkele plantjes: zanddoddegras *Phleum arenarium*, duinreigersbek *Erodium dunense*, muurpeper *Sedum acre*, Deens lepelblad *Cochlearia danica* en het veel zeldzamere en grotere echt lepelblad *Cochlearia officinalis*.

Om 13 uur begint het te druppelen en zoeken we een overdekt terrasje om gezellig onze picknick te verorberen. Een beetje vervroegd einde van een interessante en mooie excursie.

Summary

This is a summary of some observations of a field trip to the estuary of the Aa, Petit-Fort-Philippe (near Gravelines, département du Nord, France): the eastern jetty and adjoining beach.

**Koningin Astridlaan 106
2550 Kontich**

Noot van Marie-Thérèse Vanhaelen: de zeer boeiende waarneming van de vervelling van de gewone strandkrab *Carcinus maenas* wil ik wat uitvoeriger beschrijven.

Het was Omer Rappé die, in de kelletjes, onder groenwieren de eerste pas vervelde strandkrab vond en er ons opmerkzaam op maakte. Tot ieders verbazing leefde het wollig zachte diertje, dat zijn 'nieuwe, onder zich gevouwen hangende pootjes' nog niet uitgestrekt had. In een bokaaltje zeewater kwam het vóór onze ogen echt tot leven en demonstreerde zijn hernieuwde zwemkunde. Ook de andere vervelde exemplaren leefden. Uitzonderlijk dat ze allemaal het levensbedreigende vervellingproces overleefd hadden. Zaten de klimatologische omstandigheden er voor iets tussen? De voorbije week was het namelijk abnormaal warm geweest. Misschien hadden ze gewoon geluk, dat ze, beschut in de luwte van de hoge betonnen dam en goed gecamoufleerd onder de groenwieren aan het oog van hun belagers konden ontspringen. Merkwaardig was ook dat bij één exemplaar de witte vlek van het oude schild reeds (in identieke vorm) zichtbaar was op het nieuwe nog zachte schild.

Korte mededeling

76409

Toename van gladiusstrandingen van schelpen van de pijlinktvis *Loligo vulgaris* in 2005 aan de Westkust

Mei en juni zijn de maanden bij uitstek om inktviswaarnemingen te doen op het strand. Bij de pijlinktvis *Loligo vulgaris* gaat het dan hoofdzakelijk om legsels en gladii (inwendige schelpen die aanspoelen na de dood van het dier.)

In het verleden waren gladiusvondsten van *L.vulgaris* eerder zeldzaam, meestal slechts 1 à 3 schelpen per jaar, met lengtes tussen 30 en 43 cm.

Half mei 2005 zijn er in een paar dagen 16 zeer verse gladii gevonden met lengtes van 15 cm tot 25 cm, dus van zeer jonge dieren. In Koksijde vond ik er 12 op 16 mei 2005 in een aanspoelselbank van zeecypres, darmwier, resten bruinwier,... in het medio-litoraal, achter de korte strandhoofden.

Georges Versele vond er 4, eveneens kleine exemplaren, rond dezelfde datum te Nieuwpoort.

Voorts vond ik nog 5 grotere schelpen van 29 à 35 cm (1 mei en 14 en 15 juni 2005) te Koksijde.

Het aantal legsels van *Loligo vulgaris* (in dezelfde periode) was eerder beperkt : ik telde hooguit een tiental eiertrossen eikapsels.

Summary

Shells of the squid *Loligo vulgaris*, which usually are rare at the beach, were regularly found in spring (15 May-15 June) 2005 at the western part of the Belgian coast.

Marie-Thérèse Vanhaelen

Een zootje fint *Alosa fallax* nader bekeken

Jan Haelters

De fint *Alosa fallax* is een haringachtige, anadrome vissoort, die in bepaalde gebieden ook constant in zoetwater verblijft. Noordzeefinten brengen het grootste deel van het jaar door in zee of estuaria, om in mei rivieren in te trekken om er te paaïen (vandaar ook de naam meivis die soms gebruikt wordt). In de eerste helft van de 20^e eeuw kwam de fint nog zeer algemeen voor in de rivieren die uitmonden in de zuidelijke Noordzee, waaronder de Schelde. Door een verslechterende waterkwaliteit, het verdwijnen of onbereikbaar worden van paaigronden in de rivieren, en misschien ook door overbevissing in de rivieren of door klimatologische omstandigheden, werd het dier geleidelijk aan zeldzamer.

Tussen 1930 en 1950 was de fint volledig verdwenen uit de Schelde, de Rijn en de Maas. Toch waren er nog finten in de zuidelijke Noordzee; ze werden bijvoorbeeld frequent gevangen door strandvisseren te Knokke in het midden van de jaren 1980 (eigen waarnemingen). De laatste jaren worden opnieuw vaker finten waargenomen in de Westerschelde en Zeeschelde, ongetwijfeld door een verbeterde waterkwaliteit. Door Maes *et al.* (2004) werden in mei 2003 volwassen finten gevangen in de Zeeschelde, en tussen mei en oktober éénjarige finten. Heel jonge fint (< 1 jaar) werd er nog niet aangetroffen, wat erop wijst dat de fint zich nog niet opnieuw voortplant in de Schelde (Maes *et al.*, 2004). Ondanks het feit dat de fint de laatste jaren steeds algemener wordt, blijft het volgens internationale overeenkomsten een beschermde soort, wat overgenomen werd in het Koninklijk Besluit ter bescherming van mariene diersoorten van 21 december 2001 (Belgisch Staatsblad van 14 februari 2002).

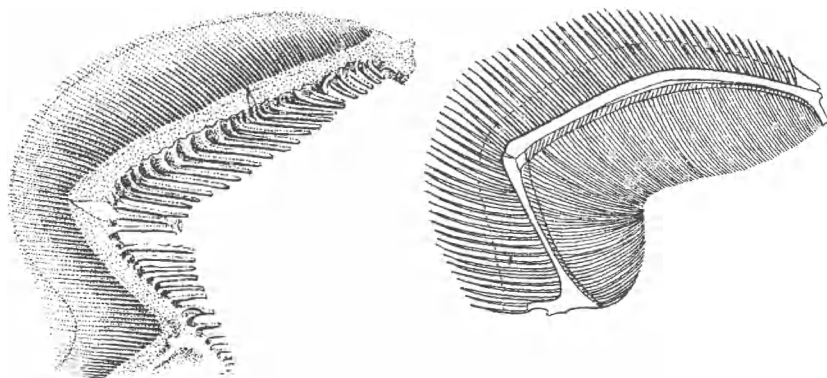
Omdat de fint een wettelijk beschermde diersoort is, werd een kleine partij finten, voor verkoop aangeboden te Zeebrugge op 23 september 2005, door de overheid in beslag genomen. Bij het feit dat een beschermde soort voor verkoop werd aangeboden, dienen we wel het volgende te vermelden: er bestaat in onze wateren geen gerichte visserij op de fint, gezien zijn geringe marktwaarde, en finten die in een visnet terechtkomen overleven dit nooit.

De in beslag genomen finten waren afkomstig van een lokale visser te Newhaven, tussen Portsmouth en Dover in het oostelijke Kanaal. Het waren er 65, met een totaal gewicht van 24,5 kg. Ze werden onderzocht op hun identiteit. Er bestaat immers een andere, nauw verwante anadrome vissoort die er erg goed op lijkt: de elft *Alosa alosa* (Linnaeus, 1758). De fint werd pas in 1803 beschreven als een aparte soort (door Lacépède). De populatie van de elft is in de zuidelijke Noordzee, samen met die van de fint, zeer sterk achteruitgegaan in de eerste helft van de 20e eeuw. In tegenstelling tot

de fint heeft de elft zich echter niet hersteld. Misschien was de voornaamste oorzaak een minder bestand zijn tegen vervuiling, een sterkere afhankelijkheid van geschikte paaigronden, of de locatie van de paaiplaatsen, blijkbaar verder stroomopwaarts (in zoet water) dan die van de fint (in het overgangsgebied zoet- zout). De elft zou ook enkele decennia eerder verdwenen zijn dan de fint. Af en toe wordt de vangst van een elft in de zuidelijke Noordzee gemeld. In de meeste gevallen blijkt achteraf dat het hier om een fint ging, maar soms is dat niet meer na te gaan.

We (auteur en Francis Kerckhof) vonden het dus de moeite waard om de in beslag genomen finten wat nader te bekijken, vooral om te onderzoeken of er zich geen elften tussen bevonden. Vooral bij jonge vissen zou het verschil moeilijk zichtbaar zijn, en er bestaan kruisingen tussen elften en finten. De voornaamste verschillen tussen elft en fint zijn de volgende:

- de elft wordt groter (83cm t.o.v. 60cm voor de fint);
- de fint heeft lateraal een wisselend aantal vlekken (aan elke kant ten minste 1 maar meestal meerdere); de elft heeft er geen, of één aan elke kant, heel zelden meer;
- de soorten zijn iets anders van vorm;
- het aantal kieuwboogaanhangsels van de eerste kieuwboog (zie figuur 1) bedraagt bij de fint 30 tot 80 (Fishbase, 2005), volgens andere bronnen 40 tot 60 (Poll, 1947; Wheeler, 1969), bij de elft zijn het er 85 tot 130 (Fishbase, 2005), volgens andere bronnen 80 tot 130 (Wheeler, 1969) of 60 tot 120 (Poll, 1947).

Figuur 1: De beste manier om finten en elften te onderscheiden is het tellen van het aantal aanhangsels van de eerste kieuwboog: bij de elft (rechts) zijn het er veel meer dan bij de fint (links), en ze zijn ook veel fijner. De kieuwboogaanhangsels bevinden zich op de figuur rechts van de kieuwboog (uit Poll, 1947).

Alle in beslag genomen finten werden gemeten, en het aantal laterale vlekken links werd geteld. Van 20 dieren, waaronder alle dieren die slechts 1 laterale vlek hadden, werd het aantal aanhangsels van de eerste kieuwboog geteld.

De lengte van de vissen bedroeg 30 tot 47cm, met een gemiddeld van 35,6cm (standaardafwijking 4.2cm). Het aantal laterale vlekken links bedroeg 1 tot 13 (gemiddeld 4, standaardafwijking 2,3). Er werd vastgesteld dat niet alle vlekken even groot of duidelijk zijn. Er kunnen bovendien bij sommige exemplaren verschillen zijn tussen het aantal vlekken links en rechts (tot 2 vlekken verschil) en in de verspreiding van de vlekken over de laterale zijde van de linker- en rechterkant. De vlekken waren bij sommige vissen verspreid over de volledige laterale zijde, bij andere slechts over de voorste helft van het lichaam.

Het aantal kieuwboogaanhangsels bij de 20 dieren bedroeg tussen de 38 en 44, met een gemiddelde van 40 (Standaardafwijking: 1.8). Deze 20 dieren waren dus zonder twijfel finten, en het lijkt ons ondenkbaar dat zich bij de andere dieren elften bevonden (gezien hun uitzicht en het aantal laterale vlekken).

Besluit

Het verdient aanbeveling om geselecteerde finten die incidenteel gevangen worden te controleren op het aantal kieuwboogaanhangsels, om na te gaan of het eventueel geen elft betreft. Het tellen van het aantal laterale vlekken is niet betrouwbaar om de soorten uit elkaar te houden. Voorlopig is het wachten op de terugkeer van de elft in onze wateren. Het kan wel lang wachten worden. Het lijkt er namelijk op dat de elft in de Noordzee 'op' is, en het is moeilijk te voorspellen of de rivieren, met hun kunstmatige obstructies, ooit nog geschikt zullen zijn voor deze soort. De fint echter, die lijkt terug van weggeweest.

Summary

On 23 September 2005 a small shipment of twaite shad *Alosa fallax*, caught near Newhaven, UK, was confiscated at the fish market of Zeebrugge, Belgium. This is a protected species in Belgium, and it can therefore not be sold. The 65 animals (with a total weight of 24.5kgs) measured 30 to 47cms (average 35.6cms, S.D. 4.2cms), and the number of spots on the left lateral side was 1 to 13 (average 4, S.D. 2.3). Of 20 animals, including all those with only one lateral spot on each side, the gill rakers on the first gill arch were counted. These gill rakers numbered 38 to 44 (average 40, S.D. 1.8), and it can be concluded that all animals were indeed twaite shad. The allis shad *Alosa alosa* resembles the twaite shad but it has more gill rakers. The fact that allis shad has no, or

only one spot on the lateral side, should never be used for identification purposes. Allis shad is probably extinct in the southern North Sea.

Literatuur

FISHBASE, 2005: <http://www.fishbase.org>, 6 november 2005

MAES, J., GEYSEN, J., STEVENS, M. & OLLEVIER, F., 2004. Opvolging van het visbestand van de Zeeschelde; resultaten voor 2003. Studierapport in opdracht van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, Katholieke Universiteit Leuven, 24p.

POLL, M., 1947. Faune de Belgique: poissons marins. Musée Royal d'Histoire Naturelle de Belgique, Brussel, 452p.

WHEELER, A., 1969. The fishes of the British Isles and North-West Europe. MacMillan and Co. Ltd., London, 613p.

**J. Britostraat 24
8200 Brugge**

Boekbespreking

R. Sheridan en C. Massin, Fauna en flora Zeeland, onderwatergids, 328 pag. Uitgegeven door Nelos Duikonderricht, commissie biologie. ISBN 9080918423, € 29,50,-

Het voorwoord van dit boek begint als volgt: "De gids die u nu in handen heeft, is een uitzonderlijk boek." En dat is absoluut waar. Het boek is overzichtelijk vormgegeven en heeft werkelijk prachtige onderwaterfoto's. Belgische duikers hebben sedert 1993 op 59 plaatsen in Oosterschelde, Grevelingen en Veerse Meer systematisch genoteerd wat ze tegenkwamen. In totaal zijn ruim 36.000 gegevens verwerkt, verzameld tijdens ruim 1600 duiken.

Het boek begint met een algemene inleiding over het gebied en de geschiedenis van deze wateren. Op bladzijde 40 begint het systematische deel waarin de planten en dieren behandeld worden. Per groep is er eerst een algemene inleiding, gevolgd door een foto en een beschrijving per soort. Uiteraard alleen de grotere en algemenere soorten, omdat kleine en zeldzame soorten onder water niet goed op naam te brengen zijn. In totaal zijn 122 soorten opgenomen.

Bij elke soort is bij de beschrijving een grafiek met staafkolommen en een verspreidingskaartje opgenomen.

In de grafiek is per jaar, vanaf 1993, te zien hoe groot de kans is een bepaalde soort onder water tegen te komen; het verspreidingskaartje geeft in een getal en in de grootte van de cirkel de relatieve aanwezigheid aan: hoe groot is de kans op een bepaalde plaats een soort tegen te komen.

Aan de hand van de gegevens van de soorten zeggen de auteurs dat er vijf categorieën te onderscheiden zijn:

- 1- de aantallen van een soort schommelen elk jaar wat, maar de soort is door de jaren heen stabiel (bijv. *Metridium senile*)
- 2- de aantallen van een soort nemen langzaam toe (bijv. *Didemnim spec.*)
- 3- de aantallen van een soort nemen langzaam af (bijv. *Hyas araneus*)
- 4- de soort is sommige jaren wel en andere jaren niet aanwezig (bijv. *Elysia viridis*)
- 5- de aantallen wisselen heel sterk, bijvoorbeeld als gevolg van koude winters (bijv. *Ophiotrix fragilis*)

Wat er ook van zij, het is duidelijk dat er door de jaren heel veel interessante waarnemingen verzameld zijn, die zich lenen voor verdere bewerking.

Dat brengt me vanzelf bij de Stichting Anemoon. In december 2003 is door deze stichting het rapport: "Het duiken gebruiken 2" van Gmelig Meyling en De Bruyne uitgebracht. Een voortreffelijk rapport, waar heel veel wetenswaardigs uit te halen valt.

Ook hier wordt per soort de relatieve frequentie door de jaren heen (1978-2002) en de kans een soort tegen te komen tijdens het duiken op een bepaalde plaats, weergegeven. Het betreft 117 soorten. Er zit nogal wat meer statistiek in dit rapport dan in het boek van Nelos. Dit leidt tot andere indelingen in groepen. Maar onmiskenbaar is dat Nederlandse en Belgische duikers onafhankelijk van elkaar vaak vergelijkbare gegevens verzameld, bewerkt en gepubliceerd hebben. Ook de onderzoekbureaus AquaSense (AquaSense, 2003) en Bureau Waardenburg (Meijer, A. J. M., 2002) hebben vergelijkbaar duikonderzoek gedaan en gepubliceerd: Dat maakt het mogelijk de gegevens te vergelijken en dat roept dan weer vragen op omdat de gegevens niet altijd in voldoende mate overeenkomen. Verder valt op dat in elk rapport niet dezelfde soorten geregistreerd zijn en dat ook de Nederlandse namen niet identiek zijn. Kortom, dit vraagt dringend om overleg en afstemming voor toekomstig onderzoek en het is zeker de moeite waard te pogen ook de vroeger verzamelde gegevens in één bestand onder te brengen. Zeker waar gesproken wordt over het toelaten van grotere hoeveelheden zoet water in de Oosterschelde is het zaak over zo nauwkeurig mogelijke gegevens te beschikken van de nu aanwezige levensgemeenschappen

Literatuur

- AQUA-SENSE, 2003. De sublittorale hard-substraat levensgemeenschappen in de Oosterschelde. Evaluatie van de ontwikkelingen in de periode 1985-2002. In opdracht van het Rijksinstituut voor Kust en Zee, rapportnummer 1973.
- GMELIG MEIJLING, A. W. EN R. H. DE BRUYNE, 2003. Het duiken gebruiken 2. Stichting Anemoon, rapport 2003, 1. In opdracht van het Rijksinstituut voor Kust en Zee, Middelburg.
- MEIJER, A. J. M., 2002. Monitoringonderzoek aan de visfauna van de Oosterschelde. Rapportage resultaten 1999-2001. Bureau Waardenburg, Culemborg. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Middelburg.

Gerard Heerebout
Oostmolenweg 49
4481 PK Kloetinge
Nederland

Poëzie

[Ostende]

De zee heeft de omvang van de wind
en stroomt over op het mergsteen
door de wind bewerkt voor de zee

een strandloper loopt langs de wind
en telt met zijn stappen
de losse delen van het zand
en de losgewaaide koppen van de zee
en de losgekomen vlokken van de wind

rollenden kruipend schuivende stukken
van een eiland dat voor even stilstaat
op de rand van de zee

hoeven vergruizelen het steen
de zee draagt het bot naar de kant
het zand koelt af in de wind

schuimvlokken meten de omvang
van een eiland dat tijdelijk ontstaat
onder de voetstap van een strandloper
buiten de wind boven de zee.

Erik Lindner (origineel uit: Tafel – uitgeverij De Bezige Bij)
De 100 beste gedichten van 2004 gekozen door Thomas Vaessens
Uitgeverij De Arbeidspers, 2005. Amsterdam/Antwerpen

Inhoud jaargang 25

Nummer 1

Inhoud, Bestuursmededelingen, Getijden, Erratum, Excursiekalender 2005	2
Marie-Thérèse Vanhaelen	6
De teennagelkrab <i>Thia scutellata</i> (Fabricius, 1793) op de stranden van Koksijde en Oostduinkerke: een reactie op Severijns (2004)	
René Billiau	8
Het erwtenkrabbetje <i>Pinnotheres pisum</i> (Linnaeus, 1758) na een winterstorm in februari 2005 te De Panne	
Marie-Thérèse Vanhaelen	11
Traditionele eindejaarsexcursie in De Panne op 19 december 2004	
Hans De Blauwe	14
Bryozoa op wieren en plastic uit de herfstvloedlijn van het najaar 2004	
Filip Nuytens	17
Op zoek naar de sierlijkste zeewezens in de Nieuwpoortse jachthaven	
Francis Kerckhof en René van Outryve	19
Verslag van de excursie naar Koksijde op 29 november 2003	
Gesignaleerde literatuur	26
Poëzie	27

Nummer 2

Inhoud, Getijden, Excursiekalender 2005	31
Jan Haelters & Daan Delbare	34
Opmerkelijk percentage partieel albino tong <i>Solea solea</i>	
Marie-Thérèse Vanhaelen	36
Eerste Belgische strandvondst van de gravende kreeft <i>Upogebia deltaura</i> (Leach, 1815)	
Vincent Zintzen	38
Les amphipodes tubicoles des épaves du plateau continental belge	
Marie-Thérèse Vanhaelen	50
Eerste vondst van de cirkelronde krab <i>Atelecyclus rotundatus</i> (Olivi, 1792) op het Belgisch strand	
Marie-Thérèse Vanhaelen	53
Eerste vondst van de geplooid zonnescHELP <i>Gari fervensis</i> (Gmelin, 1791) op het Belgisch strand	
Marie-Thérèse Vanhaelen	55
Nog enkele zeldzame bivalve-vondsten op de Belgische Westkust in de winter van 2004-2005	
Emmanuel Dumoulin	58
Boekbespreking, Gesignaleerde literatuur en Website	
Liedtekst	64

Nummer 3/4

Inhoud, Excursiekalender 2006	68
Kathy Belpaeme	70
De Kustatlas gaat digitaal: nu ook volledig on-line beschikbaar!	
Laagwatertabel Oostende - december 2005, januari, februari, maart 2006 (weekends)	71
Marie-Thérèse Vanhaelen	72
Nooit eerder waargenomen bewoningsdichtheden van erwtenkrabbetjes <i>Pinnotheres pisum</i> in kokkels <i>Cerastoderma edule</i> tijdens winter 2005 aan de Belgische Westkust	
Hans De Blauwe	76
Bryozoa verzameld tijdens de SWG-reis naar Bretagne in april 2005	

Roger Pringels	Strandjutton te Koksijde op 16 februari 2005, na de hevige storm van 14 februari	83
Natal Severijns	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Sallenelles (Normandië) van 4 tot 10 april 2004	85
Marie-Thérèse Vanhaelen	Verse strandingen van enkele bivalvensoorten in opmars tijdens winter 2004 – 2005 aan de Belgische Westkust	99
Francis Kerckhof en Jan Haelters	Enkele opmerkelijke waarnemingen en strandingen in 2004 en 2005	101
Catherine Vandercruysse	Verslag van de strandexcursie naar Gravelines, op 29 mei 2005	106
Korte Mededeling		108
Jan Haelters	Een zootje fint <i>Alosa fallax</i> nader bekeken	109
Boekbespreking		113
Poëzie		115
Inhoud jaargang 25		116

De Strandwerkgroep is lid van:
Vzw Natuurpunt
Bond Beter Leefmilieu

natuurpunt

Jeugdherberg "De Ploate"

Langestraat 82, 8400 Oostende
Tel. 059/80.52.97

Verzorgt voor u:

- ❖ Natuureducatief maatwerk voor individuele leden, gezinnen, groepen en scholen (volgens leeftijdsgroepen, budget en aangevraagd thema).
- ❖ Volledige uitgewerkte dag, halve dag uitstappen en meerdaagse verblijven.
- ❖ Geleide strandwandelingen.
- ❖ Inrichten van studiedagen, kadervorming, congressen, seminars en vergaderingen.
- ❖ Alles inbegrepen-programma's: volpension accommodatie, uitstappen, opdrachten, werkbladen, didactisch en educatief materiaal, documentatie en een degelijke begeleiding door onze gidsen.
- ❖ Groene winkel, natuur-infocentrum en vogelasiel.

SIGHTS OF NATURE

DE PUTTER

Nieuw adres !!!

Pieter de Conincklaan 108
8200 Brugge - Sint Andries
 Tel.: 050/31.50.01 - Fax : 050/31.68.47

Het adres voor de natuurliefhebber :

• Verrekijkers	• Telescopen	• Sterrekijkers	• Microscopen
• Stereomicroscopen	• Loupen	• Statieven	• Kompassen
• Natuurboeken	• Nestkassen	• Sportieve kledij	• Laarzen
• C.D.'s met natuurgeluiden			• Geschenkartikelen

Bezoek onze Showroom. Je vindt er de grootste keuze aan optisch materiaal, aan de voordeligste prijzen
 Vergelijk en test het materiaal in een natuurvriendelijk kader. Rechtstreekse observatie in de tuin.

Plan zie achterzijde ►

VERENIGING VOOR
MARIENE BIOLOGIE

Beste S.W.G. er,

De Belgische Strandwerkgroep bestaat dit jaar 25 jaar. Dit willen we samen met u vieren. Hierbij nodigen we u uit naar de jaarvergadering 2006. We sluiten deze dag af met een lekkere fruits de mer. De jaarvergadering gaat door op zaterdag 18 februari 2006 om 9 uur 30 in de lokalen van het VLIZ (Vlaamse Instituut voor de Zee) te Oostende (zie keerzijde voor plan).

Voor de fruits de mer verplaatsen we ons naar de Oesterput.

Programma :

**Jaarvergadering Strandwerkgroep op
zaterdag 18 februari 2006**

Plaats : VLIZ, Wandelaarkaai 7, Oostende (deel van de Vismijn)

9 uur 30: Ontvangst met koffie
10 uur: Voordracht : "Strandingen van zeezoogdieren aan de Belgische kust door de
eeuwen" door Jan Haelters:
11 uur 30: Administratief gedeelte.
12 uur 30: Receptie + Broodjeslunch (bestelling en betaling wordt ter plaatse
geregeld)
13 uur 30: Voorstelling VLIZ en rondleiding
15 uur: koffiepauze
15 uur 30: "Zeevissen in vogelvlucht" een voordracht naar aanleiding van een nieuw
boek over de zeevissen in de Belgische wateren door Guido Rappé en Eddy Eneman
17 uur 30: Verplaatsing naar De oesterput, Schietbaanstraat 86 te Oostende
18 uur: Avondmaaltijd

Menu

aperitief met hapjes
fruits de mer met kreeft
koffie en versnapering

De prijs voor dit menu bedraagt: 37 Euro – 1 fles witte wijn per vier personen is
inbegrepen.

Voor dit menu dien je wel in te schrijven en vooraf te betalen. Dit alles voor 31 januari
2006. Je kan dit doen door te mailen naar vdpjp@yucom.be, of te schrijven naar :
Jean Paul Vanderperren, Hoogstraat, 137 te 1980 Zemst

De inschrijving is slechts definitief nadat we in het bezit zijn van 37 Euro op rekening
000-1493424-12 met vermelding " jaarvergadering "van
'De Strandwerkgroep België' - p/a B. Verhaeghe
Zuidbroekstraat, 11 te 8600 Woumen

Hoe vind je het VLIZ?

Ligging

Wandelaarkaai 7, Oostende (deel van de Vismijn)

De vismijn van Oostende ligt in de haven ten oosten van de havengeul, op een schiereiland tussen de havengeul en het visserijdok. De pakhuizen van het instituut bevinden zich achteraan (net voor bestuursgebouw en kantine) aan de waterkant (zicht op de havengeul en het centrum van Oostende).

Met tram of bus vanuit het station van Oostende

Men kan het VLIZ gemakkelijk bereiken met de tram (richting Knokke) of de bus (busplatform 12 aan het station, lijn 9, Groenendijk-Sas Slijkens). Voor degenen die met de bus komen, is de beste halte 'Sluisplein'. Wie de tram verkiest stapt best uit aan de halte 'Weg naar Vismijn'. Van daaruit volgt men de Vismijnlaan. Helemaal aan het einde van de Vismijnlaan, via de overdekte vismijn, onmiddellijk naar links. De hoofdingang van het VLIZ ligt aan de waterkant, Wandelaarkaai 7. Deze wandeling duurt ongeveer 10 min. (dienstregelingen: [website 'de lijn'](#))

Met de wagen vanaf de autostrade van Brussel

E40/A10 richting Oostende. In Oostende, aan de eerste rotonde, richting Biankenberge (N34)

volgen: Na de viaduct, tweede rechten, links richting vismijn (vismijnlaan). Hierop aan het einde van de Vismijnlaan, via de overdekte vismijn, onmiddellijk naar links (parkeergelegenheid aan de kantine). Hoofdingang VLIZ aan de waterkant, Wandelaarkaai 7.

De oesterput vind je aan de oevers van de spuikom.

Aquacultuurcentrum Oostende - bvba ACO Oesterput
Schietbaanstraat 86
B-8400 Oostende
Tel.: +32-(0)59-33 08 73